

บทที่ 2

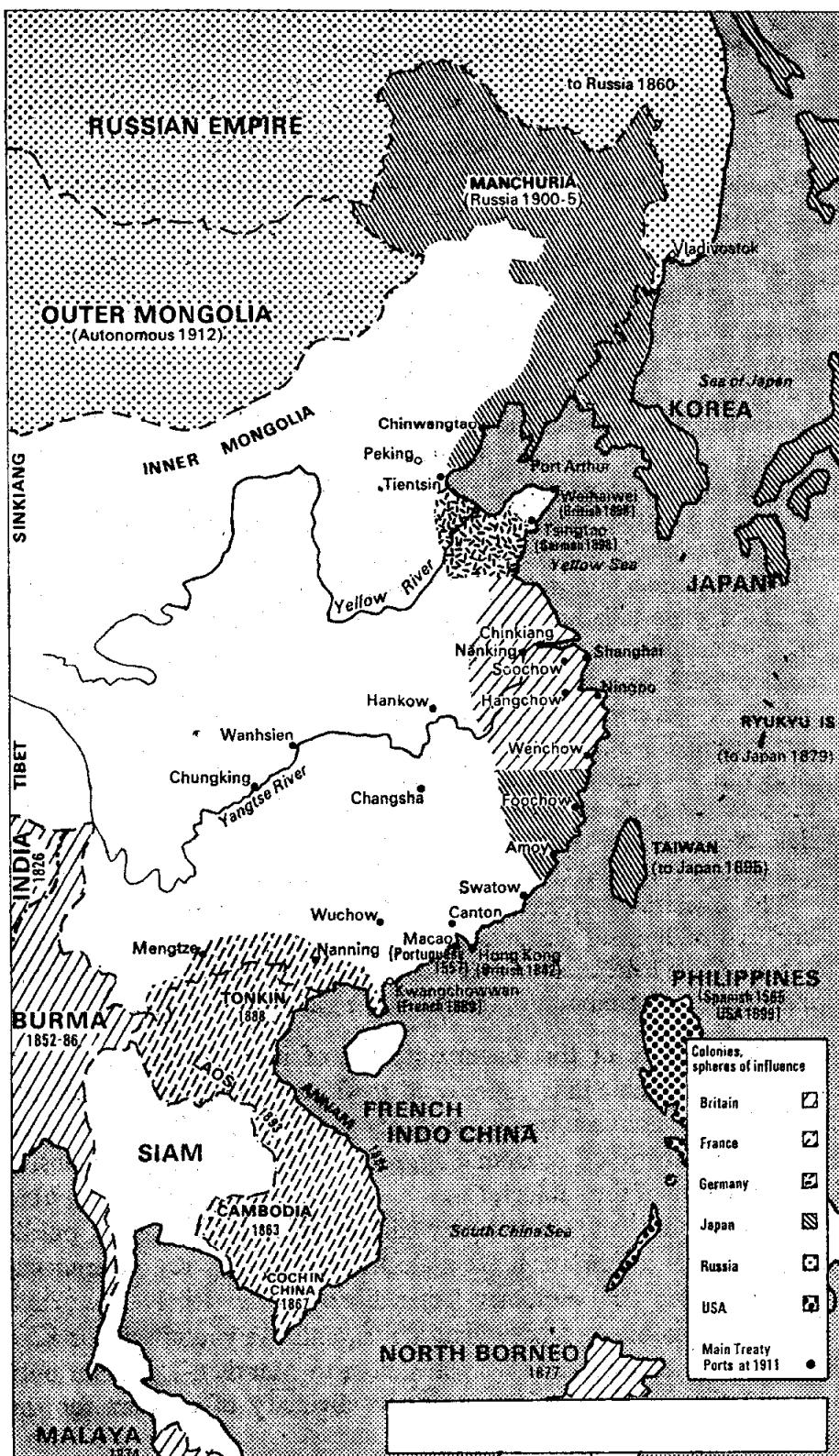
อวสานราชบุกเบิก

ประมาณกลางศตวรรษที่ 19 ราชวงศ์曼ูที่กำลังมีอำนาจ เนื้อแผ่นดินเจนประสนกับ
แรงกดดันอย่างมากทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ ต่างชาติเริ่มเข้ามาร้ายกาจ
ตัวและอยู่อย่างโศกเดียว โดยไม่ช่อง เกียร์กับสังคมภายนอก และ เมื่อต้องมาเผชิญหน้ากับมหาอำนาจ
ตะวันตกที่มีขีดความสามารถทางอาชีวะอย่างมากกว่า ความอ่อนแอก็เริ่มปรากฏให้เห็นด้วย
การห่ายแพ้อย่างยับเยินในสังคามที่รู้จักกันในชื่อว่า "สังคามสิน" ซึ่งเกิดในระหว่างปี ค.ศ.
1839-1842 ส่วนปัญหาภายในนั้นหลักจากภัยได้มีก็เกือบทลายความมั่นคงของราชวงศ์ที่ปักครอง
ประเทศไทยเป็นเวลาช้านานลง

แม้ปัญหาจะรุนล้อมรัฐบาลมากเท่าไร แต่ปักครองก็หาให้ความสำคัญต่อเหตุการณ์มากนัก
มุ่งหาต่าง ๆ จึงคำนึงต่อไปและเพิ่มความรุนแรงมากขึ้น จนเป็นเปลี่ยนมาเป็นบวนการแห่งการ
ปฏิรูปในปี ค.ศ. 1911 แม้รัฐบาลจะให้สั่งแต่งตั้งเป็นทันการณ์ อย่างไรก็ต้องไปแล้ว แม้
การปฏิรูปครั้งนี้จะสร้างความหวังใหม่ให้แก่ชาวจีน แต่ช้าเพียง 5 ปีผ่านไป รัฐบาลกลางก็ล้มลง
อย่างสิ้นเชิง จากนั้นประเทศไทยก็ถูกเผยแพร่แยกออกเป็นส่วน ๆ โดยเหล่าบรรดาบุนเดิสก์ทั้งหลายซึ่งตั้งก์
พยายามที่จะสร้างรัฐบาลกลางที่เข้มแข็งขึ้น เพื่อรักษาความสงบภายใน และปักกิ่งของประเทศไทยจาก
การรุกรานของต่างชาติ แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ว่า ความพยายามเหล่านั้นไม่ประสบความสำเร็จเมื่อ
แค่ครั้งเดียว

ความตั้งมั่นของครั้งแรกกับตะวันตก

ในสายตาของทั้งปักครองชาวแมนูและชาวเจน ปัจจุบันกครองต่างก็ศึกตรงกันว่า ตน เป็น
ประเทศไทยอยู่ แล้วเป็นชาติเดียวที่มีอารยธรรมสูง การจะติดต่อกับคนต่างชาติต่างดูน่าระรื่นจะเป็น
ไปได้ก็ต่อเมื่อต่างชาตินั้น ต้องยอมรับในเมืองตนก่อนว่าตนนั้นเป็นชาติที่ไป เกือนและยอมรับความเจริญ
ของตนเจนว่า เนื้อภูมิศาสตร์ ต้องนับถือองค์ธุรกิจารติ และที่สำคัญต้องส่ง เครื่องราชบัลลังก์ในฐานะ
เมืองขึ้นต่อเจนซึ่งจะมีการศึกต่อสู้กันได้ ความเชื่อถือกล่าวมือที่หล่อขึ้นมากก็ต่อประเทศไทยเพื่อนบ้านเจน

ภาพที่ 11 จักรวรรดินิยมกับจีน

หล่ายประเทศ เช่น เวียดนาม พม่า และเกาหลี ซึ่งก็รวมทั้งนักบวชในสำนักเจซูอิตที่เข้าไปปฏิรูปติดหน้าที่อยู่ในราชสำนัก ความเชื่อเช่นนี้ส่วนหนึ่งเกิดมาจากการความรู้ความสามารถทางด้านวิทยาการของชาวจีนโดยเฉพาะทางด้านการค้าสมรรถ์ และอีกส่วนหนึ่งเป็นเพาะราชการเข้าไปมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคนจีน จนทำให้บางครั้งองค์สันคมปาป้าถึงกับแสดงความไม่พอใจออกมานะ และ ก็เกิดคำถกขึ้นมาว่า ใครคือผู้ถูกลังสมองกันแน่ เป็นเหตุให้ในรัตนศวรรษที่ 18 องค์สันคมปาป้าทรงออกคำสั่งให้นักบวชปฏิรูปติดให้ถูกต้องมากขึ้น มิฉะนั้นจะถูกไล่เป็นผู้เลื่อนไส สหัชิงจื้อไป นั่นเป็นสาเหตุหนึ่งที่ให้อิทธิพลของพวกนักสอนศาสนาคริสต์เตียนภายในราชสำนักจีน ลุคน้อยลง

มาในต้นศวรรษที่ 19 ชาวยุโรปโดยเฉพาะชาวอังกฤษเริ่มไม่พอใจต่อนโยบายบีดบังประเทศ รวมทั้งต่อด้านระบบการค้าชาย¹ ที่กำหนดให้พ่อค้าชาวญี่ปุ่นเข้าไปทำการค้าชายใกล้เข้าไปเพียงเมืองท่าที่เมืองกว้างเจาชีงอยู่ทางตอนใต้ของแหล่งท่องเที่ยวตั้งแต่นั้น และพ่อค้าเหล่านั้นจะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปทำนักอย่างถาวรบนแผ่นดินจีนแม้จะมีกิจการอยู่ ๆ ณ ที่ดังกล่าวก็ตาม ส่วนนักการทูตชาวตะวันตก ได้รับอนุญาตให้ติดต่อราชการกับเจ้าหน้าที่แห่งมณฑลกว่างตุ้งได้เท่านั้น นายหนึ่งก็คือห้ามวิให้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลกลางมักกิ้งโดยตรง นอกเหนือนี้ยังห้ามให้มีการเผยแพร่ศาสนา ในขณะที่อังกฤษซึ่งเป็นมหาอำนาจทางการค้าประเทศหนึ่งของโลก ต้องการลิขิตในการค้าชายอย่างเสรี รวมทั้งการตั้งสถานทูตติดต่อโดยตรงที่มักกิ้ง และเสรีภาพในการเผยแพร่ศาสนาอย่างเสรีในประเทศไทย ซึ่งในที่สุดก็นำใบสั่งห้ามขัดแย้งกันของทั้ง 2 ชาติ

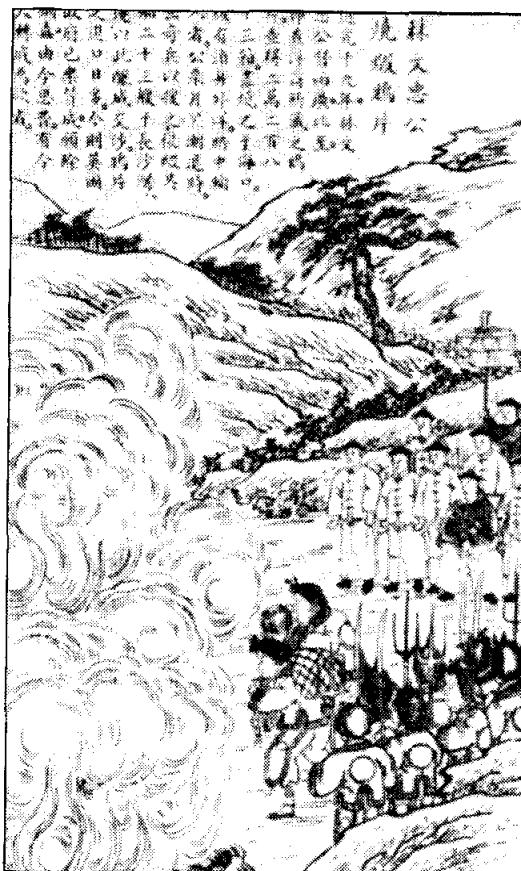
ผืนเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ทั้ง 2 ประเทศจึงต้องรบกันอาชุโธเข้าต่อสู้กัน ก่อนหน้าที่จะเกิดสังเวยมีการต่อสู้ทางการค้าอย่างรุนแรง ฯ ไปจากจีน อาทิ เช่น ชา ผ้าไหม เครื่องลายคราม และของญี่ปุ่น เป็นต้น ๆ โดยที่ญี่ปุ่นแสดงความสนใจเพียงเล็กน้อยต่อสินค้าของตะวันตก การซื้อขายราคาน้ำมันค้าขายมักจะจ่ายกันด้วยโซะมีค่า เช่น ทองคำ และเงิน เป็นต้น การแลกเปลี่ยนตั้งกล่าว

---

¹Immanuel C.Y. Hsu, The Rise of Modern China, (London, 1970)

ภาพที่ 12 ชาวจีนกำลังสูบฟืน

ภาพที่ 13 หลิน เต-สือ กำลังมั่งค่าการทำการทำลายศิ้นของชาวตะวันตก

ไม่ค่อยมีมูลหมายเท่าใดในขณะที่โลหะเงินและทองเหล่านั้นยังมีจำนวนมากพอสมควร เพราะพ่อค้าชาวล้วนสามารถหามาได้จากดินแดนของตนในละติน อเมริกา แต่มาในต้นศตวรรษที่ 19 สภาพความคล่องตัวกล่าวหมายด้วยไป อังกฤษจึงหันมาใช้สิ่นเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนแทน อังกฤษเริ่มขายสิ่นที่ได้มาจากการคัดเลือกคุณภาพของตนโดยเฉพาะในอินเดียให้แก่คนจีน ในที่สุดดุลการชำระเงินก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ทางคำและเงินที่เคยเป็นของจีนก็ถูกถ่ายมือไปให้แก่ชาวอังกฤษ สภาพดังกล่าวได้ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งปัญหาคนจีนตกเป็นทาสของยาเสพติดไปในที่สุด

เพื่อแก้ไขปัญหา เอฟเฟกต์หน้าดังกล่าว ในระหว่างปี ค.ศ. 1830-1840 รัฐบาลจีนจึงพยายามขัดขวางการค้าสิ่นลง โดยส่งข้าราชการผู้มีความสามารถชื่อ หลิน เด สือ¹ มา กวางตุ้ง เพื่อดำเนินการตามจุดมุ่งหมาย เมื่อหลินเดินทางมาถึงกว่างตุ้ง เข้าพบว่าบรรดาข้าราชการท้องถิ่นถึงแม้จะได้ทำการปราบปรามสิ่นตามนโยบายจากส่วนกลางไปแล้ว แต่ผลงานส่วนใหญ่ยังมุ่งแค่ปราบปรามพ่อค้าชาวจีนมากกว่าที่จะเป็นชาวต่างชาติ ดังนั้น งานของหลินจึงเน้นไปที่ชาวต่างชาติซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวอังกฤษ มีบางส่วนเป็นชาวอเมริกัน และชาติอื่น ๆ อีกจำนวนหนึ่งที่มีธุรกิจขายสิ่นให้แก่ชาวจีน ซึ่งอีกต่อหนึ่งนำเข้าสู่ตลาดภายในประเทศ วิธีการของหลินก็คือออกคำสั่งกับบริเวณให้ชาวต่างชาติพำนักอยู่แต่ในคลังสินค้าของตนเท่านั้น ในขณะเดียวกันห้ามชาวจีนติดต่อกับชาวญี่ปุ่นไม่ว่าจะด้วยเรื่องใด ๆ ก็ตาม นอกจากนี้ยังห้ามไม่ให้ชาวญี่ปุ่นทำการค้าขายจนกว่าสิ่นในครอบครองจะได้ถูกส่งมอบให้แก่ทางการ เพื่อทำลายแล้วเท่านั้น ทางฝ่ายอังกฤษ โดยตัวแทนของรัฐบาลในขณะนั้นได้แก่นายเรือเอกชาร์ลส์ เอลเลียต ได้ปฏิบัติตามด้วยการออกคำสั่งให้คนของตนส่งมอบสิ่น เพื่อส่งต่อให้แก่ทางการจีน การรับครั้งนี้มีจำนวนมากกว่า 1 พันตัน

---

¹ Mataya Ingkanart, Opium Trade in China in the Nineteenth Century, (Unpublished M.A. Thesis, Seton Hall University, 1974), pp. 57-60.

หลินถึงแม้ว่าจะเป็นข้าราชการที่มีความสามารถกว่าข้าราชการอื่นคนอื่น ๆ ก็ตาม แต่การกระทำดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าหลินไม่เข้าใจในความสำคัญของฝืนที่มีต่อระบบเศรษฐกิจของจักรวรรดิอังกฤษ อีกทั้งยังไม่เกรงกลัวต่อการดำเนินการทางทหารอันยิ่งใหญ่ของอังกฤษที่อาจถูกนำมาใช้เพื่อตอบโต้การกระทำของหลินที่กระทำการต่อผลประโยชน์ของอังกฤษโดยล้วนรวมได้ ด้วยเหตุนี้เอง ลงความระหว่างจันทร์หันหมกที่รู้สักกันดีว่า "สังคมฝืน"¹ ที่นำผลร้ายนานัมบากการจึงเกิดขึ้น กำลังที่เหนือกว่าของราชนาวีอังกฤษ เนื้าท่าลาย เป้าหมาย ความชายฝั่งอย่างไม่หยดยั้ง การรับทางน้ำก็เช่นกัน กองทัพจีนซึ่งเคยใช้ได้ผลในการปราบปรามช่วนการค้าฝืนได้แสดงความอ่อนแอกับประเทศ ไม่ว่าจะในด้านอาวุธ ประจิทธิภาพในการรักษา และระบบที่นับวันยังสร้างความท้อแท้และมีศรัทธาในการรับให้แก่บรรดาแม่ทัพนายกองทัพที่ถูกส่งเนื้อสู่สังคมมากเท่าไร ก็ได้เป็นเว็บบุญชูเสียสละชีวิต เพื่อประโยชน์ของชาติมากเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ในปี ค.ศ. 1842 จันจิงจ่าต้องยอมแพ้ และในสนธิสัญญาานกิง² ซึ่งเป็นสนธิสัญญาไม่เสมอภาคฉบับแรกที่จันทำกับตะวันตก จันต้องสูญเสียเกาะช่องกงพร้อมเงินเป็นค่าเสียหาย อีกจำนวนหนึ่ง อีกทั้งยังต้องอนุญาตให้ผู้ค้าและนักสื่อสารศาสนาเข้าอยู่อาศัย ทำการค้าชายและเมืองแห่งค้าสารได้ตามเมืองท่าใหญ่ ๆ 5 แห่งด้วยกัน

นอกจากสนธิสัญญาานกิงและข้อตกลงครั้งต่อ ๆ มา³ ประกอบกับการไม่เคารพในกฎหมายที่วางไว้ของทั้ง 2 ฝ่าย นำไปสู่สังคมที่มีจันเป็นผู้หักหลั่ยครั้งด้วยกัน⁴ ดังเช่นสังคมที่มีภัยกองทัพผสมอังกฤษ ฝรั่งเศส (ค.ศ. 1856-1860) สังคมที่ฝรั่งเศส (ค.ศ. 1883-1885)

¹ Michael Greenberg, British Trade and the Opening of China 1840-1842, (New York, 1951) pp. 196-206.

² Compilation Group for the History of Modern China, The Opium War, (Peking, 1976) pp. 90-97.

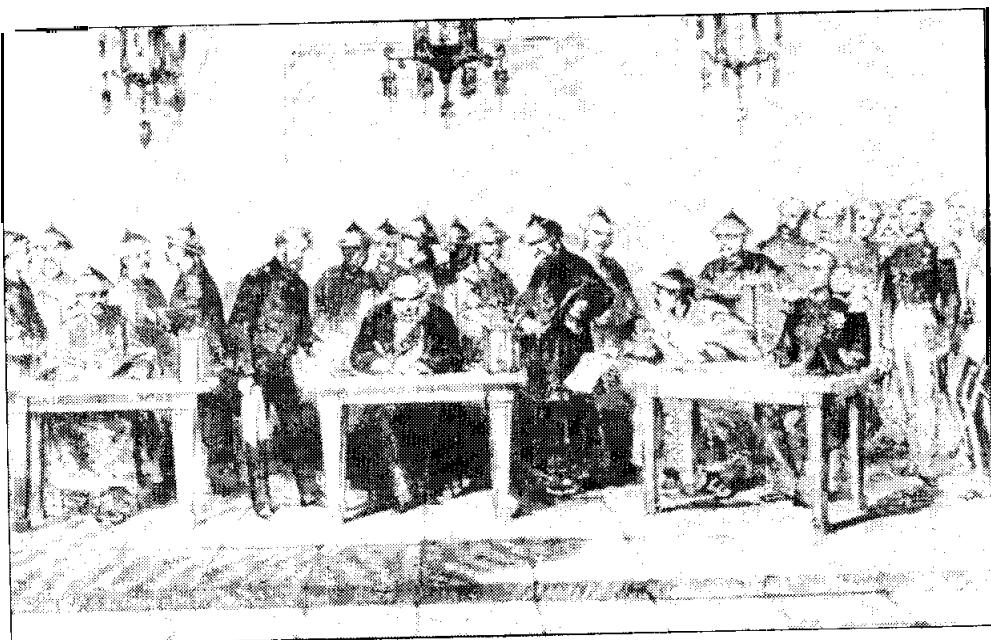
³ จันทัน เค แฟร์แบงค์ และซูอิน, เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่ม 2 แปลไทย

เพชร ฉิมคร (กรุงเทพมหานคร, 2518) หน้า 161-163 .

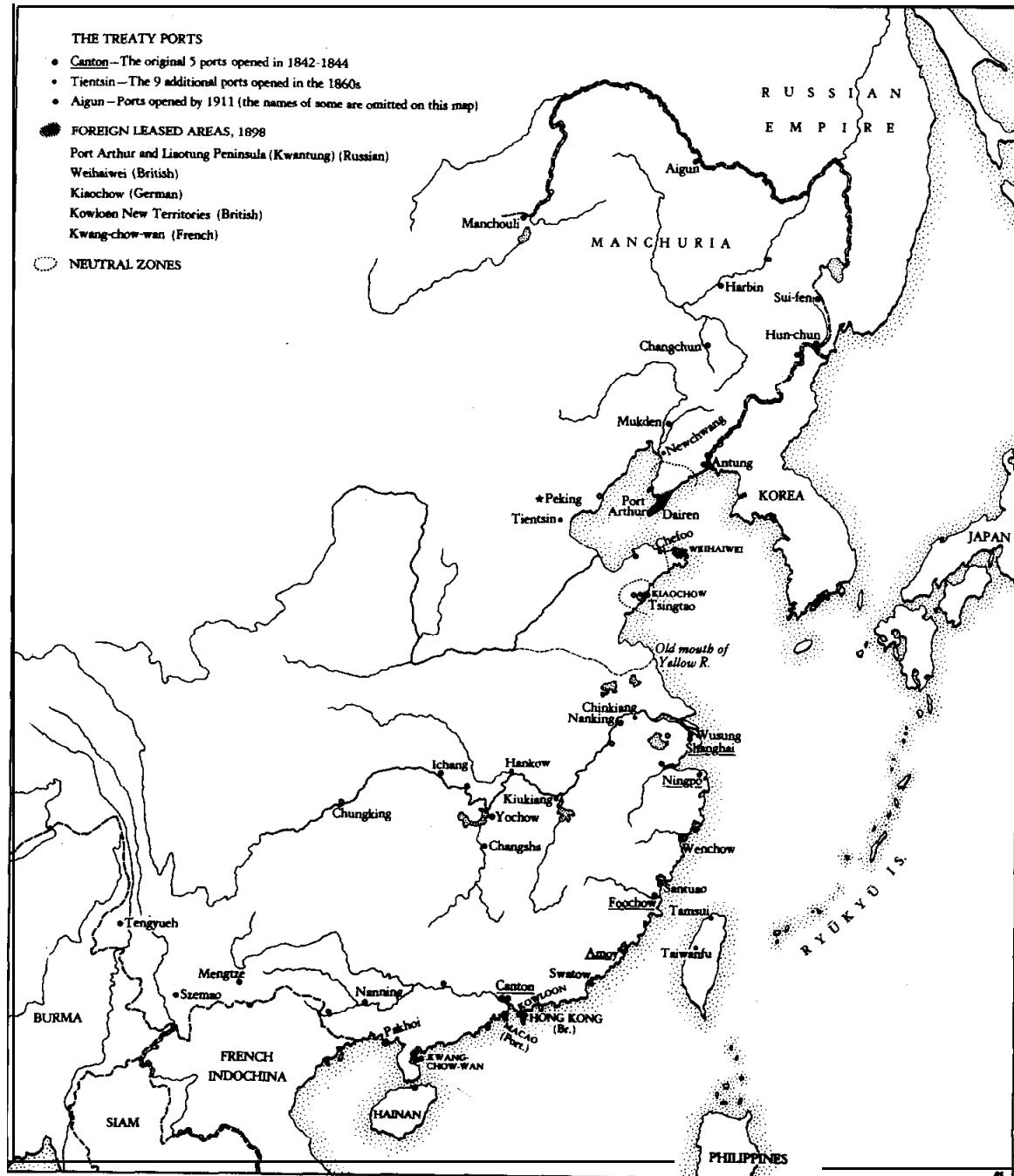
⁴ รายละเอียด Hsu, op.cit., pp. 243-268.

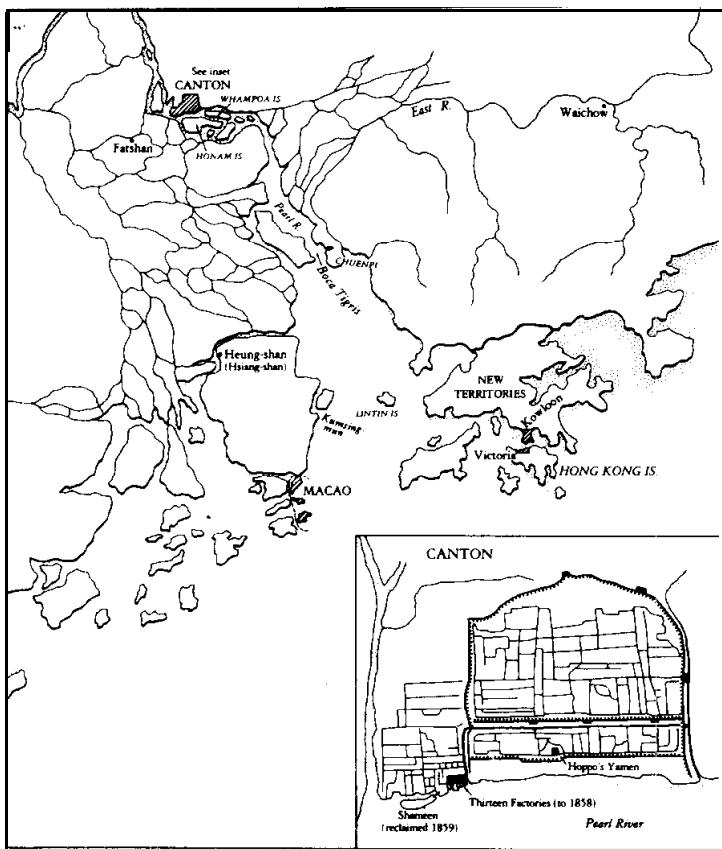
ภาพที่ 14 ชี-ยิ่ง นักการขุคจีนคนแรกที่ลงนามในสนธิสัญญาไม่เสมอภาค
กับตะวันตก

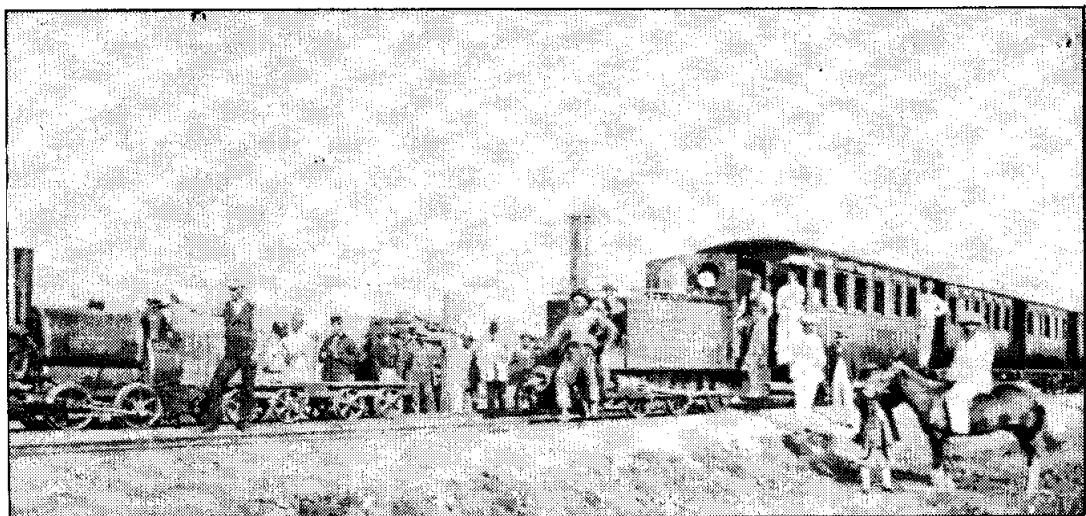
ภาพที่ 15 การลงนามในสนธิสัญญาเทียนลิน เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน
ค.ศ. 1858

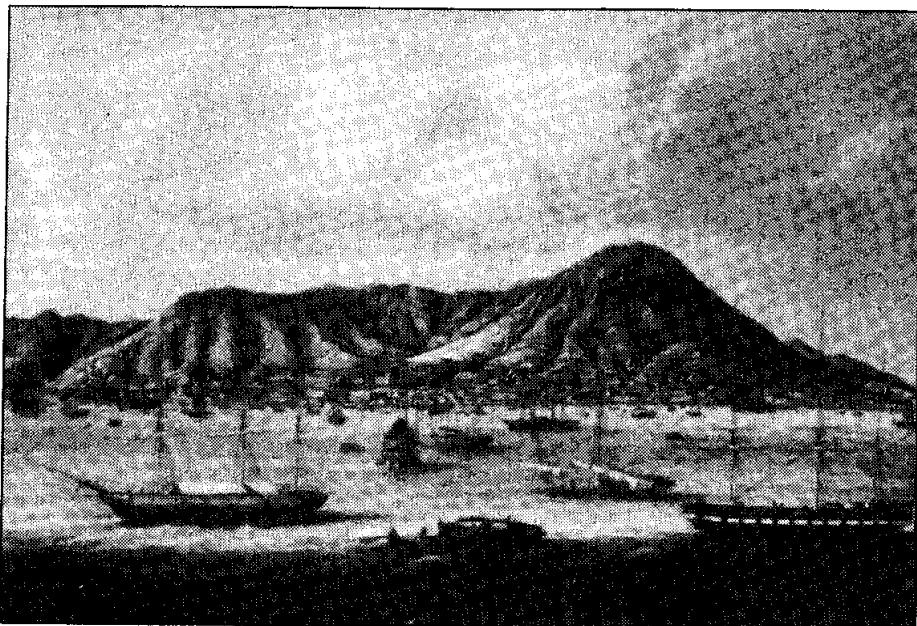
ภาพที่ 16 เมืองท่าที่จีนจำต้องเปิดให้ต่างชาติตามสนธิสัญญาฉบับต่าง ๆ

ภาพที่ 17 เมืองท่ากว้าง ใจและบริเวณใกล้เคียง

ภาพที่ 18 เส้นทางรถไฟสาย เชียงไฮ-หุบอัน สร้างในปี ค.ศ. 1876
โดยบริษัทจาร์ดินแมททีสัน

ภาพที่ 19 ส่องกงในปี ค.ศ. 1856

ภาพที่ 20 ส่องกงในสมัยมีจุบัน

สังคրามกับญี่ปุ่น(คศ 1894-1895) และสุดท้ายกับอังกฤษ ฟรีช์เซล ญี่ปุ่น รัสเซีย และสหราชอาณาจักรที่มีอำนาจจัดตั้งโดยอย่างเดียวที่เห็นอ่อนน้อมถິ่นจัน เป็นประเทศที่อยู่ในความขึ้นกับของตะวันตกไป ทั้งนี้แล้วแต่เงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญา ในจำนวนนี้ที่สำคัญที่คือจันต้องเปิดเมืองทำให้ชาวตะวันตกเดินทางอย่างเสรี นับรวมกันจนถึงปี ค.ศ. 1917 มีจำนวนถึง 92 แห่ง ซึ่งบางแห่งก็เป็นเมืองท่าตามชายฝั่งทะเลเด้านตะวันออก หรือไม่ตามอุบลริมแม่น้ำแม่扬ซี และรวมทั้งตามเมืองบางแห่งที่ไม่ใช่เมืองท่าด้วย อิทธิพลของต่างชาติขยายวงกว้างขึ้นโดยมีอังกฤษเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์มากที่สุด เพราะนอกจาจจะเป็นผู้บริหารส่วนหนึ่งของเมืองเจริญอย่างเชียงไฮ้แล้ว ยังรวมถึงเมืองท่าอื่น ๆ อีกร่วมแล้วถึง 15 แห่งด้วยกัน

ผลจากสนธิสัญญาที่จันต้องลงนามกับต่างชาติ ทำให้毫克สอนศาสตร์ตะวันตกสามารถเดินทางไปมาบานแห่นคืนใหม่ได้อย่างเสรี พ่อค้าก็มีสิทธิที่จะขายสินค้าของตนได้ตามความพอใจ เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ หลักการที่ว่าด้วย "ความเป็นชาติที่ได้รับสิทธิพิเศษอย่างยิ่ง" ทำให้เกิดข้อตกลงขึ้นมาข้อหนึ่งที่จันต้องยอมรับแม้ไม่เต็มใจก็ตาม คือเมื่อใดก็ตามที่จันลงนามในสนธิสัญญาซึ่งผูกมัดจันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ข้อตกลงดังกล่าวจะยอมโดยบริยายที่ถึงแม้ว่าประเทศอื่น ๆ จะไม่ใช่ญี่ปุ่น ก็จะได้สิทธิพิเศษ เช่นเดียวกันเปรียบเสมือนหนึ่งได้เข้าไปเป็นญี่ปุ่นด้วยทันที นอกจากนี้ ตามข้อตกลงที่ว่าด้วย "สิทธิสภาพนอกราษฎร์" ชาวตะวันตกที่ก่ออาชญากรรมไม่ต้องอยู่ได้กฎหมายจัน หากแต่ชาติตะวันตกจะมีศาสนพิเศษของตนเองไว้พิจารณาคดีดังกล่าวโดยเฉพาะ ภาษีการค้าจันก็มีสิทธิเรียกเก็บได้เพียงไม่เกินร้อยละ 5 เบอร์เซนต์ ซึ่งในทางปฏิบัติบางครั้งก็นโยบายกว่าอัตราข้างต้น ส่วนเจ้าหน้าที่เก็บภาษีการค้าและการเดินเรือทางทะเลส่วนใหญ่จะเป็นคนของต่างชาติโดยเฉพาะอังกฤษ และสุดท้ายชาติตะวันตกมีสิทธิที่จะจัดตั้งกองกำลังรักษาความปลอดภัยไว้เพื่อคุ้มครองชีวิต ทรัพย์สิน อีกทั้งเส้นทางรถไฟที่ตนเป็นเจ้าของตามสิทธิในสนธิสัญญานี้ ๆ เป็นเหตุให้เรือรบของตะวันตกแล่นไปมาได้อย่างเสรีไม่เพียงแต่ด้วยเมืองท่าที่มีชาวตะวันตกอาศัยอยู่ ยังรวมทั้งเส้นทางเดินเรือภายในแห่นคืนด้วย

ปัญหาภายใน

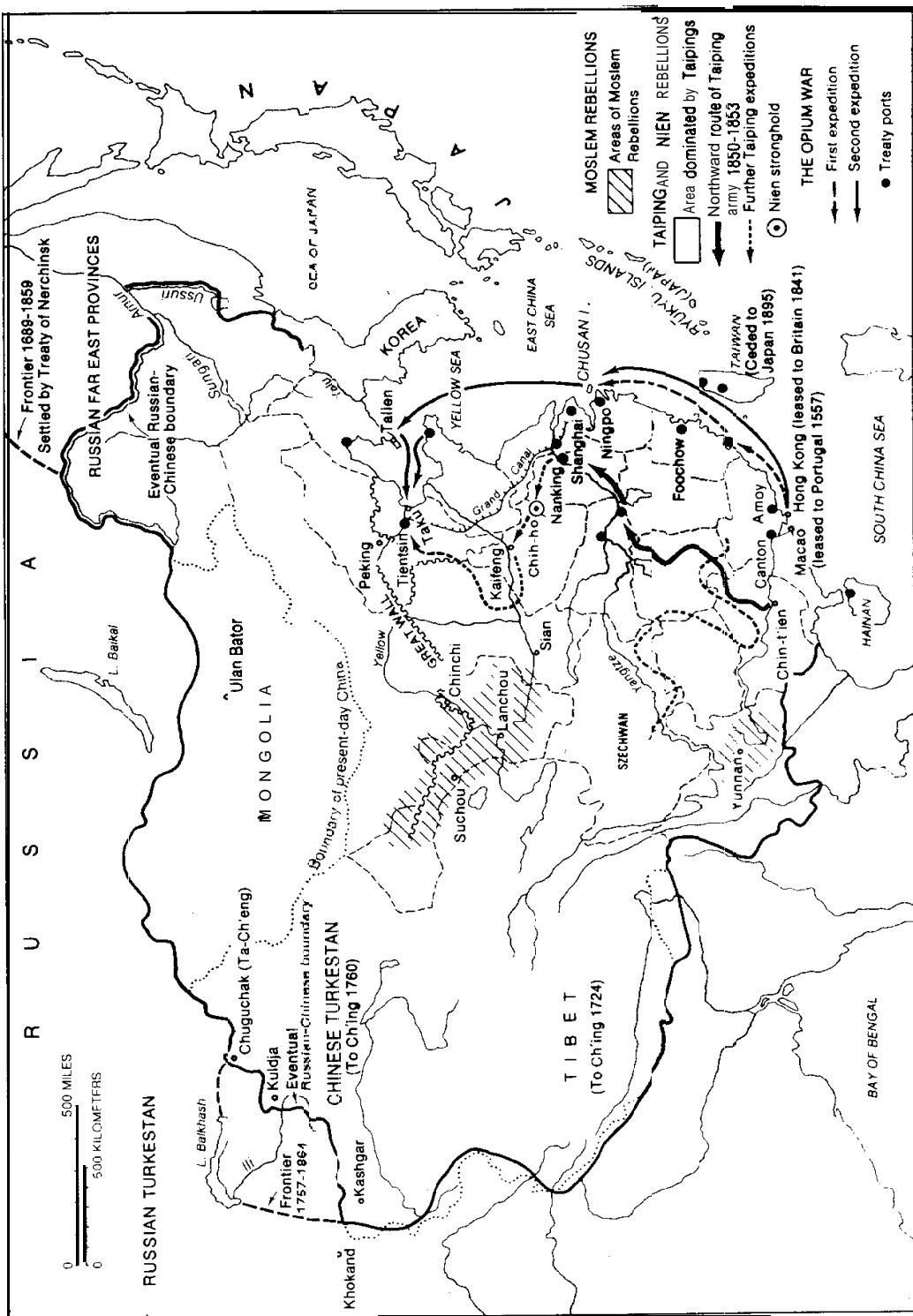
ความอ่อนแอกองราชวงศ์ไม่เพียงแต่เป็นผลให้ต่างชาติเข้ามาสูญเสียเท่านั้น ยังเป็นตัวการสำคัญคือความวุ่นวายจากกลุ่มชนภายในประเทศอีก เริ่มต้นจากปัญหาการเพิ่มจำนวนประชากรของประเทศไทยย่างไม่มีการควบคุมโดยประมาณว่าในระหว่างปี ค.ศ. 1800-1850 จันมีพลเมืองทั้งหมดประมาณ 400 ล้านคน¹ แต่ในขณะเดียวกันความเจริญทางด้านเทคโนโลยีไม่ได้เติบโตตามขึ้นไปด้วย วิธีการผลิตภัณฑ์คงเหมือนกับที่เคยปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยต้น ๆ ของราชวงศ์ นอกจากนี้มาตรการการเก็บภาษีของรัฐบาลก็หย่อนยาน การฉ้อราษฎร์บังหลวงโดยข้าราชการท้องถิ่นเกิดขึ้นเป็นประจำ เป็นเหตุให้รายได้เข้าสู่ท้องพระคลังขององค์กรพระศรีน้อยกว่าเท่าที่ควรเป็น บรรดาเหล่าผู้มีอันจะกินต่างก็พยายามสร้างอิทธิพลเหนือบรรดาเจ้าน้ำที่ของทางการ เป็นสาเหตุให้การเลี้ยงภาษีเป็นไปได้ง่าย ในขณะเดียวกันก็ผลักภาระตังกล่าวไปให้แก่ชาวไร่ชาวนา ชึ่งทั้ง ๆ ที่ไม่มีที่ดินทำกินแต่ต้องมารับภาระแทนคนมีมี ความยากจนจึงเกิดขึ้นโดยทั่วไป² และมีบังคับให้ต้องกลยยสภាពเป็นใจ กองทหารแมลงชีง เคยเป็นกำลังหลักของราชวงศ์ ก็เนื่องจากล้าและเสื่อมโทรมลงหลังจากต้องตราครุฑ์กับการรบพื้นบ้าน เป็นเวลานาน ความภูมิใจของการเป็นกองกำลังที่เข้มแข็งดังเช่นในอดีตหมดสิ้นไป และเมื่อกำลังหลักอยู่ในสภาพไม่สามารถจะรักษาความสงบของประเทศไทยไว้ได้ หน้าที่การบังคับสนับสนุนเองจึงตกไปอยู่แก่บรรดาผู้นำท้องถิ่นที่จัดตั้งกองกำลังส่วนตัวขึ้นมาเพื่อรักษาความสงบภายในท้องถิ่นของตนเอง

เมื่อรัฐบาลกลางแสดงความอ่อนแอก่อมาให้เห็นมากเท่าไร ความวุ่นวายก็เกิดขึ้นมากเท่านั้น มีกบฏเกิดขึ้นโดยทั่วไป³ เริ่มต้นด้วยการกบฏของกลุ่มผู้คัลส์คนากลุ่มนี้

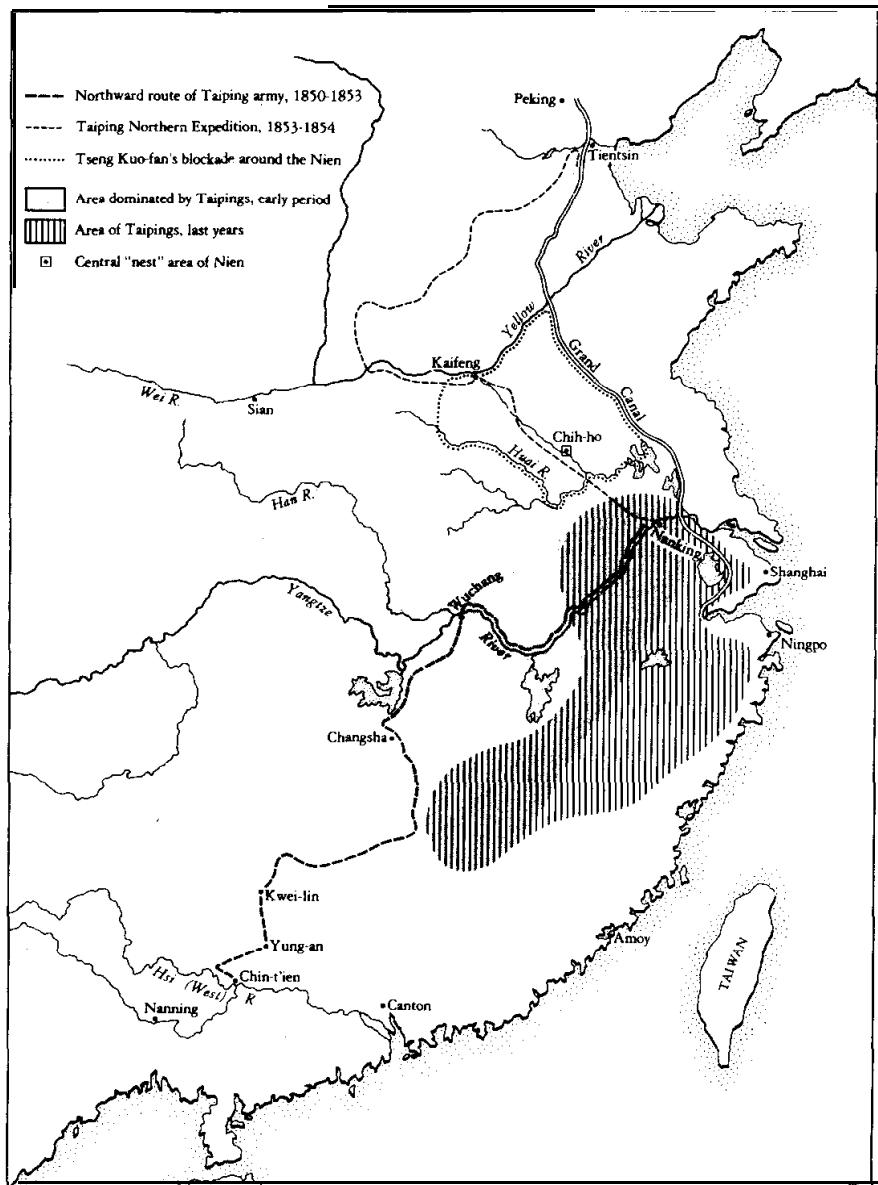
¹Ibid., p. 271.

² Conrad Schirokauer, A Brief History of Chinese and Japanese Civilizations, (New York, 1978) p. 391.

³Jean Chesneaux and others, China From the Opium Wars to the 1911 Revolution, Trans by Anne Destenay (New York, 1972) pp. 38-39.

ภาพที่ 21 แหล่งกำเนิดกบฏครั้งสำคัญ

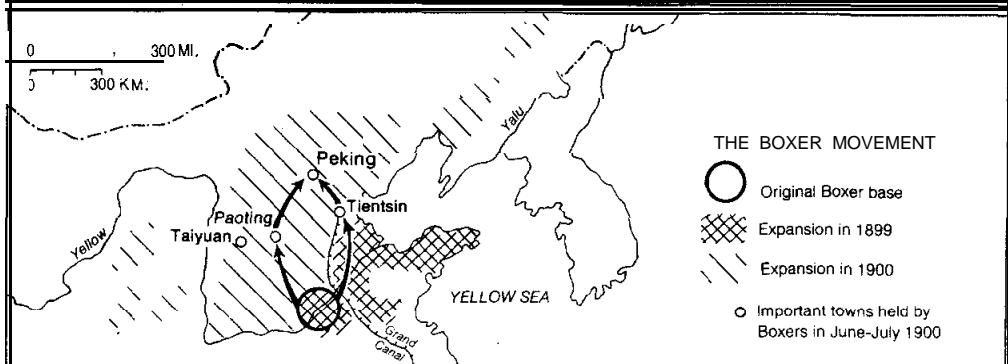
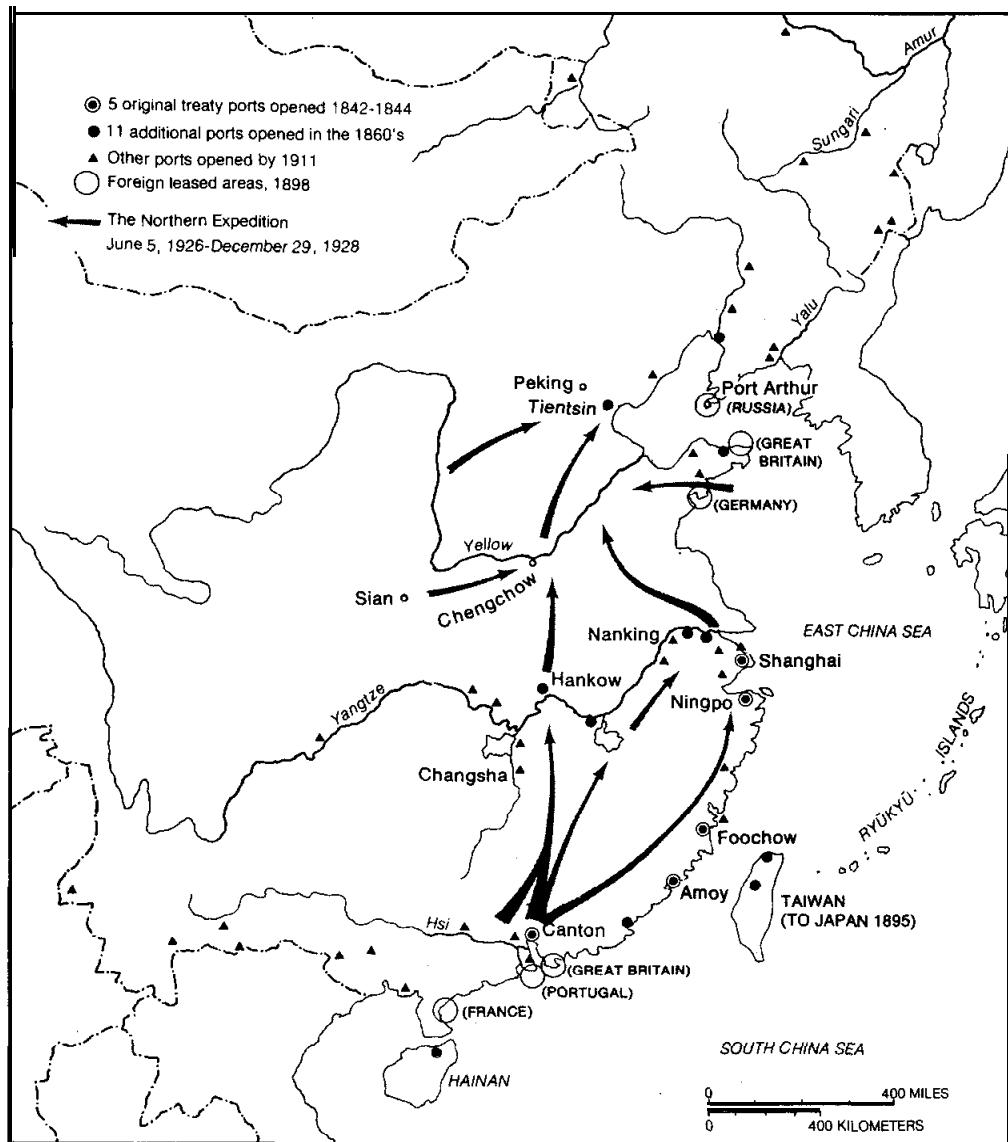
ภาพที่ 22 เขตอิทธิพลของกบฏไทดิ้ง

ผู้เรียกคนเองว่า “กลุ่มดอกบัวขาว” ทางภาคกลางของประเทศไทยในรัชสมัยศตวรรษที่ 18 กับภูชน์ของได้พิจิตรในกลางศตวรรษที่ 19 กับภูชน์เริ่มต้นจากบริเวณที่ออกเข้าแห่งหนึ่งทางภาคใต้ โดยมีชายหนุ่มผู้หนึ่งอ้างตนเองว่า เป็นน้องชายคนสุดท้องของพระเยซู และได้ก่อตั้งสหธิทางศาสนาขึ้นมาสหธิที่นี่ คำสั่งสอนโยงไปกับศาสนาคริสเตียน มีผู้คนยอมรับนับถืออย่างกว้างขวาง ภายหลัง เมื่อเกิดการขัดแย้งกับรัฐบาล กลุ่มกับภูชน์ชี้ว่า เรียกตัวเองว่า ได้พิจิตรหรือ “อาณาจักรแห่งความสงบอันยิ่งใหญ่คุณสวารรค์” นำกองทัพส่วนตัวเข้ายึดครองตินแดนต่าง ๆ ทางภาคเหนือและตะวันออกของลุ่มแม่น้ำแยงซีอันอุดมสมบูรณ์ของประเทศไทยก่อนที่จะเข้าไปสักดิ้งรัฐบาลได้สำเร็จที่เมืองนานกิงในปี ค.ศ. 1853 และตั้งอยู่ที่นั่นไปอีกหลายปีโดยที่กองกำลังของรัฐบาลกลางที่บังคับไม่อาจยึดกลับคืนมาได้

เมื่อต้องพ่ายแพ้ให้กับรัฐบาล รัฐบาลแม่นจูจึงหันมาใช้กองกำลังอาสาสมัคร ส่วนตัวของบรรดาผู้นำท้องถิ่นแทน¹ ปรับปรุงและให้การสนับสนุนจนมีศักดิ์ความสามารถเท่ากับกองทัพประจำการ มาตรการดังกล่าวเห็นได้ชัดว่า เป็นมาตรการที่ญูปักษ์รองแม่นจูต้องใช้เวลานานในการตัดสินใจ ทั้งนี้ เพราะเคยมีบทเรียนมาแล้วครั้งหนึ่งในปี ค.ศ. 1673 ที่กองทัพชี้งประกอบไปด้วยคนเจนหันมาทำร้ายรัฐบาลเอง อย่างไรก็ต้องการเข้าไปอยู่ในแผ่นดินจีน เป็นเวลานาน ประกอบกับญูปักษ์รองแม่นจูตื้อว่า พวกคนนั้นถือได้ว่า เป็นชนกลุ่มน้อยที่เข้ามาอาศัยในแผ่นดินจีนซึ่งมีพลเมืองมากกว่า ถ้าหากกว่ากองทัพภายใต้การนำของชาวจีนเกิดเข้ามายึดชิงชั้นมา โดยที่แม่นจูไม่สามารถควบคุมได้ กองกำลังนั้นไม่วันใดก็วันหนึ่งอาจจะย้อนมาเป็นอันตรายต่อราชวงศ์ได้ ʌʌʌสิ่งที่ชาวแม่นจูรู้จากการเข้ามาอยู่ในแผ่นดินจีน เป็นเวลานานอีกว่า ใน การปกครองประเทศไทยให้สงบเรียบร้อยนั้น ความจำเป็นประการหนึ่งก็คือ จะต้องไม่ยอมให้กองกำลังส่วนไดมาห์ทายอ่านใจของรัฐบาลกลางได้ ด้วยเหตุนี้ การใช้กองกำลังอาสาสมัครชาวจีนที่ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง ซึ่งจะยังคงรักภักดีต่อราชวงศ์ดี จึงยังดูว่า เสี่ยงน้อยกว่าการจะยอมปล่อยให้พวกรัฐบาลได้พิจิตรมีอำนาจขึ้นมาได้ ซึ่งผลก็ออกมาตามที่คาดหวัง

¹ Chung-Li Chang, The Chinese Gentry : Studies on their

Role in Nineteenth-Century Chinese Society, (Seattle, 1970) pp.51-70.

ภาพที่ 23 เมืองท่าสำคัญ ๆ และการเดินทัพสู่ภาคเหนือของกึกมินตึ้ง

ເອາໄວ້ນັ້ນຄືອ ກອງກຳລັງອາສາສັມຄຣປະບສຜລສໍາເຮົຈໄນ່ເພີ່ງແຕ່ຈະປຣາບກບູດໄດ້ພິ້ງລົງສໍາເຮົຈ
ຍັງຮົມຄຶງກລຸ່ມກບູດເລັກ ຖ້າອັກຫລາຍກລຸ່ມ ແລະທີ່ສໍາຄັງ ກອງກຳລັງອາສາສັມຄຣຂອງຜູ້ນຳທົ່ວນີ້
ຍັງຈະຮັກກັດຕື່ຕ່ອແມນຸງ ແມ່ນເອັນເດີມ ນອກຈາກນີ້ ຂາດີຕະວັນຕົກຍັງໃຫ້ການສັນບສຸນທີ່ມີຄຸນຄໍາແມ່ຈະ
ໄມ່ນາກັກແກ່ກອງທັພຂອງຮັກຮູບາລແມນຸງໃນການຕ່ອດ້ານກລຸ່ມກບູດໄດ້ພິ້ງ ທັນນີ້ເນື່ອງຈາກຕະວັນຕົກ
ເຫັນວ່າ ການທຳການຮ່ວມກັບຮັກຮູບາລທີ່ມີອຳນາຈອູ່ ຄື່ງແມ້ຈະໄມ່ຕ່ອຍຂອບນັກ ກີ່ຍັງຕີກວ່າທຳການ
ຮ່ວມກັບພວກກບູດທີ່ຍັງໄມ່ແນ່ໃຈກັບຂະຕາກຮົມຂອງຕົນເອງ ດ້ວຍເຫຼຸນີ້ຈຶ່ງນີ້ຈາວດ່າງຫາດີຫລາຍຄນ
ທີ່ເຂົ້າໄປໜ່ວຍຮັກຮູບາລແມນຸງ ແມ່ໃນຮະຍະແຮກ ຖ້າຮັກຮູບາລຕະວັນຕົກສ່ວນໄຫຍ່ຢັ້ງວາງຕົວເຊຍ¹ ອ່າງ
ເຊັ່ນຈາວອເມຣິກັນຫຼື ເພຣ ເຕຣີກ ວາຣົດ ແລະຕ່ອມນາຍພັນຄຣີຈາວອັກຖຸ່ມຫຼື ຂາຣລ໌ລ ກອວົດອນ
ຜູ້ນຳກອງກຳລັງຈາວຈືນເຂົ້າສູ່ສານຮັບແລະປະບສກັບຫຍຸ້ນນັ້ນບ້າງຄຮັບບ້າງຄຮາວໂດຍເພັະ
ກາຮຽບທີ່ບໍລິເວັນນຳກັບແນ້ນ້ຳແຍ້ງຫຼື

ຫຍຸ້ນນັ້ນແດ່ລະຄຮັບສ່ງຜລໃໝ່ຮຽດຕາຜູ້ນຳທົ່ວນີ້ຫລາຍຄນ² ກຳຍາ ເປັນຜູ້ນຳຮະຕັບຫາດີ
ເຂັ້ມາ ຕ້ວອຍ່າງກົມືເຊັ່ນ ແລ້ ທຸງ-ຈາງ (ຄ.ສ. 1823-1901) ຫຼຶງຕ່ອມາຄືອໃນປລາຍຄດຕວຮັບທີ່ 19
ໄດ້ກລາຍ ເປັນບຸກຄລສໍາຄັງໃນການກຳທັນຄນ ໂຍບາຍດ່າງປະເທດ ນອກຈາກນີ້ ແລ້ຍັງມີກອງທັພສ່ວນຕົວ
ທີ່ທັນລົມຍ ມີບຸກລາກຮັບທີ່ມີປະສົບທີ່ອີກາພ ແລະອີທີ່ພລເໜີອກອງທັພເວືອ ນອກຈາກນີ້ ແລ້ຍັງດໍາຮັງ
ດໍາແໜ່ງໜ້າຫລວງຕຽວຈາກ ມີຮາຍໄດ້ພີເສຍທີ່ຮັກຮູບາລກລາງຈ່າຍໃຫ້ເພື່ອການບໍາຈຸງກອງທັພ ທຳໃຫ້
ໜີ້ ທຸງ-ຈາງ ມີສ່ວນໃນການພົມນາປະເທດຫລາຍໂຄຮງກາຣ ຄື່ງແມ້ ແລ້ ທຸງ-ຈາງ ຈະມີອຳນາຈ
ມາກເຊັ່ນວ່ານັ້ນ ແຕ່ ແລ້ ທຸງ-ຈາງ ເປັນບຸກຄລທີ່ໄມ່ມີຄວາມທະ ເຍອທະຍານແລະ ເລືອກທີ່ຈະຈະຮັກກັດຕື່
ແລະຮັບໃຫ້ອ່ອງຄັກພຣດີແມນຸງດ້ວຍຄວາມຊື່ສົດຍົມາກວ່າທີ່ຈະຄົດລົມລ້າງອຳນາຈ ເພື່ອກົດເປັນໄຫຍ່
ເອງ ອຸນສນຍັດຕື່ຂອງໜີ້ ທຸງ-ຈາງ ນີ້ທຳໃຫ້ບຸກຄລຈຸ່ນຫລັງວິພາກໝ່ວິຈາຮົ່ວ່າ ແລ້ ທຸງ-ຈາງ ມີສ່ວນຮັບ
ພິດຂອບດ້ວຍຄວາມຕົກຕໍ່ຂອງຈືນໃນໜ້າປລາຍຄດຕວຮັບທີ່ 19 ດ້ວຍ

¹Hsu, *op. cit.*, pp. 287-290.

²ທີ່ກວຽກລ່າວຄື່ງໄດ້ແກ່ ເສັ່ງ ໂກະ-ພານ (A. S. 1811 - 1872) *Ibid.*, pp. 290-

294. ອັກທ່ານໄດ້ແກ່ ຫີ ທຸງ-ສັງ (ຄ.ສ. 1812-1885) *Schi rokauer*, Op.Cit. p. 385.

ภาพที่ 24 หลี หุง-จาง กับ นายกรัฐมนตรีอังกฤษ

แม้โดยพิจารณาจะเห็นว่ารัฐบาลสามารถควบคุมสถานการณ์ที่เลวร้ายได้ แต่ในส่วนลึกแล้ว ความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงให้สังคมจีนทันสมัยขึ้นโดยการเลียนแบบอย่างจากตะวันตกได้เกิดขึ้นโดยทั่วไป และอย่างค่อยเป็นค่อยไป การยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใหม่นี้แม้จะไม่นำก่อให้เกิดความไม่สงบในประวัติศาสตร์ของชาวจีน¹ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาประเทศที่พุทธศาสนาอังกฤษเป็นภาษาหลัก จะเห็นว่ามีแนวความคิดแตกต่างจากของจีน เพราะเด็ก ๆ บังจะได้รับการสั่งสอนเหมือนกันว่า สิ่งที่เขามืออยู่นั้นล้วนแต่ไม่มาจากการที่แห่งหนึ่งก็จะต้องมาจากการที่อีกแห่งหนึ่ง ด้วยเหตุนี้เข้า เหล่านั้นจึงค่อนข้างจะยอมรับถึงการลอกเลียนแบบ เช่น ตัวอักษรที่ใช้กันก็รับมาจากอิตาลี ระบบการเมืองก็นำมายังจากกรีซ ศาสนาความเชื่อถือก็มาจากการที่อังกฤษ หรือไม่บรรพบุรุษของตนเองก็อาจสืบทอดมาจากราชวงศ์เพ่าได้ ๆ ก็ได้ เช่น ชาวแองเกล แซกซอน เดน เยอรมัน หรือฝรั่งเศส ๆ ที่เข้ามาครองราชอาณาจักรในสหราชอาณาจักรและแคนาดา รวมทั้งประเทศที่พุทธศาสนาอังกฤษอื่น ๆ ในช่วง 400 ปีที่ผ่านมา แต่สำหรับชาวจีนในขณะนั้นจะมีลักษณะตรงกันข้าม นั่นคือจากการที่อาชญากรรมที่อยู่ในแผ่นดินจีนมาโดยตลอดจะมีรากเหง้าที่ลึกซึ้งกว่าในธรรมของต่างชาติ คือในสมัยที่รับนับถือศาสนาพุทธจากอินเดีย² ในระหว่าง 100 ปีก่อนคริสต์ศักราช ~ ค.ศ. 500 หรืออย่างมากก็ในสมัยที่ญี่ปุ่น แย่ลงบ้างศักดิ์ให้ไว้ พม. เมีย แต่ในส่วนลึกแล้วชาวจีนส่วนใหญ่ยังเชื่อกันอย่างแน่นหนึ่งว่า

---

¹ Mary Clabaugh Wright, The Last Stand of Chinese Conservatism : The Tung-Chih Restoration 1862-1874, (California, 1957) pp. 43-46.

' Michael Loewe, Imperial China : The Historical Background to the Modern Age, (New York, 1969) p. 100.

อารยธรรมของคนนั้นสูงส่ง มีแค่ชาวต่างชาติเท่านั้นที่มาลอกเลียนแบบไปหาใช่ชาวจีนจะต้องไปลอกเลียนแบบคร่าวไม่

ดังนั้น แม้จะพ่ายแพ้ต่อตะวันตกมากก็ตาม ก็ยังไม่สามารถเปลี่ยนแนวความคิดของชาวจีนให้ทันไปยอมรับเทคโนโลยีทางการทหารของตะวันตกได้ หากแต่ยังคงยอมรับและเชื่อว่าคำสั่งสอนและหลักมรรชญาโดยเฉพาะจากลัทธิขึ้นจือ¹ เท่านั้นที่จะสร้างคนให้พร้อมและถูกគรรค์กับตำแหน่งหน้าที่และการงานได้ ความเชื่อนี้จึงถูกถ่ายทอดไปยังผู้นำเม่นจุอิกต่อหนึ่ง เมื่อจีนตกอยู่ใต้การปกครองของเม่นจุ ที่เห็นดีเห็นงามไปด้วย และพร้อมที่จะปฏิบัติตามโดยไม่คิดที่จะเปลี่ยนแปลงเลยต่อมาก็เป็นเวลานาน

อย่างไรก็ตี ก็ยังมีบุคคลบางคนโดย เฉพาะบรรดาผู้นำกองกำลังอาสาสมัครของห้องถีน เช่น หลี หุง-จาง และคนอื่น ๆ² พยายามที่จะพัฒนาห้องถีนของตนให้ทันสมัยตามแบบอย่างตะวันตก แต่ในขณะเดียวกันก็พยายามป้องกันไม่ให้ไปกระทบกระเทือนโครงสร้างความเชื่อเดิม มีการนำปืนไรเฟล และปืนใหญ่เข้ามาใช้ ต่อมาร์ก เรือกลไฟ รถไฟ และกิจการโทรเลข ตามนโยบายนี้ก็คือการฝึกหัดชาวจีนให้รู้จักใช้เครื่องไม้ เครื่องมือของต่างชาติ แต่ในขณะเดียวกันการใช้เครื่องมือนั้นต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน ความล้มเหลวจึงเกิดขึ้น ข้อแรกที่เห็นได้ชัดก็คือ เมื่อต้องติดต่อกับชาวต่างชาติชาวจีนเองนอกเหนือจากความชำนาญเฉพาะด้านยังจำเป็นต้องรู้ ต้องเข้าใจ เป็นอย่างดีในขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมความเชื่อถือของตะวันตกก่อน เช่น ภาษา วิธีการค้าขาย บุคลิกภาพ และ

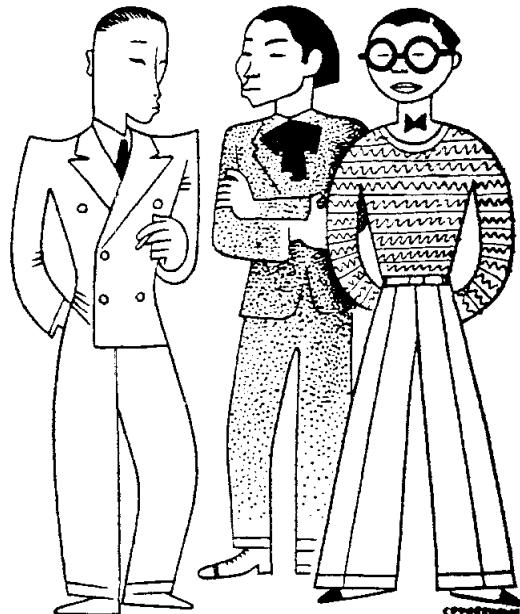
---

¹ Reischauer and Fairbank, op. cit., pp. 71-72.

² ทวีป วรดิลก, ประวัติศาสตร์จีนจากสังคมผู้ถังปีกิริชินไป ค.ศ. 1840-1911, (กทม., 2524) หน้า 144-152。

ภาพที่ 25 นักศึกษาจีนก่อน ขณะ และสำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ

แนวคิดทางกฎหมายระหว่างประเทศ เพราะสิ่งนี้คือความสำคัญขั้นพื้นฐานในการติดต่อกัน ความเข้าใจกันหรือไม่เข้าใจกันอยู่ตรงข้อนี้ นอกจากนี้ แม้ในเรื่องเล็ก ๆ อย่าง เช่น ความรู้สึกที่ไม่ชอบในของอย่างหนึ่งก็อาจส่งผลในทางลบแก่โครงการได้ ด้วยอย่างเช่น ช่างเทคนิคจีนอาจสร้างอาวุธโดยการ์ดชนิด เดียว กับตะวันตกได้ แต่ไม่อาจนำมาใช้ให้ เป็นประโยชน์ได้ เพราะไปติดขัดตรงที่ว่าอาวุธเหล่านั้นเป็นสัญลักษณ์ของชาวตะวันตกที่ชาวจีน ถูกเหยียดหยามว่า เป็นกบฏชุมชนป่า เกื่อนนั้นเอง ด้วยเหตุนี้ การเลียนแบบตะวันตกอย่าง ผิวเผินจึงไม่อาจช่วยประเทศให้หลุดพ้นจากภัยอันตรายอันใหญ่หลวงที่คนทั้งประเทศกำลัง เผชิญอยู่ได้ (กองเรือภายในได้การอุปกรณ์ของหลี ทุง-จาง พ่ายแพ้ในการรบกับญี่ปุ่นใน สังคಹามจีนญี่ปุ่นครั้งแรก) มากในตอนปลายศตวรรษที่ 19 ความคิดแบบเก่า ๆ เริ่มเปลี่ยนไป ชาวจีนหลายคน¹ เริ่มครหะนักถึงความจำเป็นที่จะต้อง เลียนแบบอย่างตะวันตกอย่างจริงจัง แต่ชื่อเสียงของบุคคลเหล่านั้นมีไม่มากพอที่จะ เรียกร้องความสนใจจากคนกลุ่มใหญ่ที่ยังมีความ คิดฝังรากลึกต่อชาวตะวันตกว่า เป็นบุคคลไม่น่าศรภาพน้ำใจด้วย ทั้งนี้เป็นพระบทเรียนที่ ชาวตะวันตกได้สร้างไว้บันตั้งแต่สังคಹามสิ่นเป็นต้นมาจนกระทั่งถึงการปฏิรูปที่ค่อนข้างจะมี ออกติดต่อคนจีนและต่อศรีบทกฎหมายของจีนเอง เช่นที่เมืองเชียงไฮ อันเป็นเมืองท่าที่เจริญ มากแห่งหนึ่งของประเทศไทย ชาวตะวันตกถึงกับส่วนสิทธิ์การใช้ส่วนสาธารณะแห่งหนึ่งไว้ สำหรับตนเอง (ยังเป็นข้อโต้ถียงกันในระหว่างบรรดาักประวัติศาสตร์ทั้งหลายว่าอาจมี ข้อความประการใดที่ปรากฏทางเข้าสู่ส่วนสาธารณะแห่งนั้นว่า "ห้ามสูบและชาวจีนเข้าใน สวนนี้"² อีกทั้งการก่ออาชญากรรมต่อชาวจีนของชาวตะวันตกก็เป็นเรื่องที่ได้ยินได้ฟังกันอยู่ เสมอ และมากเพียงพอที่จะทำให้ชาวจีนรู้สึก เกลียดชังชาวตะวันตกได้ดีกว่าลึกลึกลึน ๆ ได้

¹ Wm Theodore De Bary and others, Sources of Chinese Tradition, Vol. II, (New York, 1964) pp. 45-97.

² John Gunther, Inside Asia, (London, 1939) p. 196.

ภาพที่ 26 พระนางชุมสีไทเช้าเวย์ล้อมด้วย เหล่าขันที

ภาพที่ 27 พรະนາງชูสีไทยເສາ

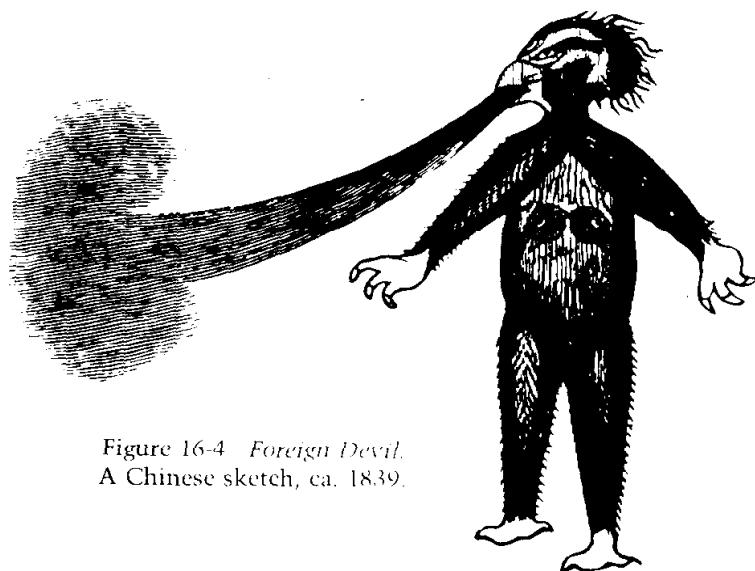

Figure 16-4 *Foreign Devil*.
A Chinese sketch, ca. 1839.

ภาพที่ 28 ชาวจีนในสายตาของชาวต่างด้าว

ภาพที่ 29 ชาวจีนในสายตาของชาวต่างด้าว

นอกจากนี้ยังมีชาวจีนอีกเป็นจำนวนมากที่เห็นว่าศาสนาคริสเตียน เองก็เป็นศาสนาของเวทฯ มนต์คาถา และนักสอนศาสนาได้ใช้เด็ก ๆ ชาวจีนเป็นเครื่องลักภาระบุชา ดังนั้น แม้จะมีชาวจีนล่วงหนึ่งที่นิยมชนชุมในชาวตะวันตกแต่ก็มีอีกล่วงหนึ่งซึ่งล่วงใหญ่เป็นชนชั้นมัจญากานที่รังเกลียดชาวตะวันตกอยู่บ้าง ความพยายามจะเปลี่ยนแปลงตามอย่างตะวันตกจึงถูกขัดขวางมากกว่าที่จะได้รับการสนับสนุน

ผู้ที่มีบทบาทในการต่อต้านการนำเทคโนโลยีของตะวันตกเข้ามาใช้ที่สำคัญก็คือพระนางชูสี¹ (ค.ศ. 1835-1908) ก่อนที่พระนางจะขึ้นมาเป็นอำนาจ เนื้อแผ่นดินจีน และคนจีนทั้งหมดในปลายศตวรรษที่ 19 นั้น พระนางเป็นเพียงนางสนมที่ไม่มีครัวเรือนมาก่อนแต่หลังจากองค์จักรพรรดิเซียน เพิง (ค.ศ. 1832-1861) สืบพระชนม์ในปี ค.ศ. 1861 และไօร์สของพระนางที่มีพระชนมายุเพียง 5 ชันษา ได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นองค์จักรพรรดิทรงพระนามว่า ตุงฉือ (ค.ศ. 1857-1874) ชื่อเลียงของพระนางชูสี เป็นที่รักกันในฐานะพระมารดาขององค์จักรพรรดิ อำนาจของพระนางยังทวีคุณขึ้นอีก เมื่องค์จักรพรรดิตุงฉือทรงสืบพระชนม์ในอีกไม่กี่ปีต่อมา และทรงเข้าจัดการแต่งตั้งให้พระราช胤ดำรงพระ位 พระองค์หนึ่งที่มีพระชนมายุเพียง 3 ชันษา ขึ้นปกครองประเทศ จากนั้นก็เข้าบริหารประเทศด้วยพระนางเอง ในนามขององค์จักรพรรดิ ซึ่งเป็นการขัดกับธรรมเนียมประเพณีของการสืบราชสมบัติทั้งปวง อย่างไรก็ต้องล่วงตัวแล้ว พระนางชูสี เป็นผู้ที่มีความสามารถ เฉลียวฉลาด และตั้งใจอย่างแน่วแน่ในการปกครอง เพื่อความเจริญของประเทศไทย มีฉันนั้นแล้ว พระนางคงไม่มีโอกาสที่จะขึ้นสู่ตำแหน่งสูงสุด สามารถปกหอร้องลังคอมที่ถือผู้ชายเป็นใหญ่ได้ถึง 47 ปีอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ต้องมีสายตาไม่กว้างไกล มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง และไม่ยอมเข้าใจถึงอันตรายจากชาติตะวันตกซึ่งเป็นชาติที่กำลังจ้องจะตักดุวงผลประโยชน์อยู่ โครงการเพื่อการปฏิรูปประเทศไทยให้ทันสมัย² ที่ส่งขึ้นมาเพื่อการพิจารณา จึงไม่เพียงแต่

¹Schi rokauer, op. cit., pp. 446-447.

²Ibid., pp. 448-455 และ Chesneaux, op. cit., pp.202-234 .

จะไม่ได้รับการสนับสนุน หากแต่ยังถูกหัวหงส์ติง และคำหนี้ไปในคราวเดียวกัน

แม้จะถูกขัดขวางจากราชสำนัก¹ แต่ก็ไม่อาจหยุดยั้งความคิดของผู้คนที่รักชาติได้ โดยการสนับสนุนของข้าราชการบางคน ที่ออกหน้าออกตาที่มีอย่าง หลี หุง-จาง ผู้นำท้องถิ่น คนสำคัญที่นอกจากจะพยายามพัฒนาการกำลังของตน ยังให้การสนับสนุนลงทุนไปในกิจการ การค้าขนาดใหญ่ เช่น การเดินเรือ การอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และอื่น ๆ ถึงแม้ว่า กิจการเหล่านั้นจะไม่ค่อยประสบความสำเร็จตาม สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการแทรกแซง จากบรรดาผู้เป็นนายทุน รวมทั้งการฉ้อโกงและการเล่นพระค睐เล่นพากนั่นเอง

ถึงแม้ว่าความพยายามที่จะนำประเทศไทยให้ทันสมัยจะถูกขัดขวางทั้งที่โดยตั้งใจ และไม่ตั้งใจ แต่บนแผ่นดินเจ้าءองก์ยังมีพื้นที่บางส่วนโดยเฉพาะตามเมืองท่าที่ตกเป็นเขต อิทธิพลของตะวันตกตามสนธิสัญญาฉบับต่าง ๆ รวมทั้ง เกาะส่องกงที่รับรัฐธรรมของตะวันตก เข้าไปโดยตรง บันดินแดนเหล่านั้นมีการสำคัญสถานการศึกษาในสาขาต่าง ๆ นักธุรกิจชาวจีนเองก็ไม่เพียงแต่รับริการการค้า แล้วยังมีเทคโนโลยีใหม่ ๆ เท่านั้น ยังสามารถนำเทคนิคเหล่านั้นมาประยุกต์ให้เข้ากันได้กับระบบการค้ายอดตั้ง เดิมของจีนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังใช้ประโยชน์จากกองทุนของต่างชาติโดยผ่านทางธนาคารต่าง ๆ ในกรณีประสบภัยการแข่งขันทางการค้ากับต่างชาติที่ชำนาญ และมีเงินทุนสูงกว่าในบางกรณี การแข่งขัน เช่นนั้นก็จะ จذบูรณ์แรงน้อยกว่า หรือไม่ เท่ากับความเจริญที่เกิดจากการบูรณะจากข้าราชการของรัฐ อย่างไรก็ตี การเข้าไปเกี่ยวข้องกับต่างชาติครั้งนี้ ทำให้ในที่สุดกลุ่มปัญญาชนชาวจีนที่มีใจรักชาติเริ่มนองเห็นว่า พวknักธุรกิจชาวจีนโดยเฉพาะพวกที่เข้าไปทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่าง พ่อค้าชาวจีนกับพ่อค้าชาวตะวันตก เป็นพวกขายชาติ แม้ว่าในอีกส่วนหนึ่ง ถ้าพิจารณาให้ดีแล้ว จะเห็นได้ว่า กลุ่มพวกพ่อค้าคนกลางก็มีส่วนสำคัญด้วยพวกหนึ่งในการซักน้ำและเผยแพร่ความรู้ ความอ่านของตะวันตกเข้ามาสู่ประเทศไทย ซึ่งจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงใน

¹ Chesneaux, Ibid., pp. 235-236

ต่อมาในปี ค.ศ. 1898 เมื่อแผนการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแล้วยกไปประเทศจีนให้ทันสมัย ภายใต้การนำของ กง ยู่ ไหว¹ (ค.ศ. 1858-1927) และ เหลียง ฉี เชา (ค.ศ. 1873-1929) แผนการพยายามเก็บรักษาของเก่าตามความเชื่อของผู้ที่นับถือสหัสชาติ ซึ่งจื้อ เป็นที่พ่อพระทัยขององค์กรพระดิกวารัง สุ (ค.ศ. 1871-1908) เมื่อนำขึ้นมาก การร่วมมือกันระหว่างบุคคลทั้ง 2 จังเกิดขึ้น แต่ความร่วมมืออยู่ได้เพียงไม่กี่สัปดาห์ เพื่อทำการเปลี่ยนแปลงสถาบันเก่าแก่ของประเทศไทยรู้จักกันในชื่อว่า “การปฏิรูป 100 วัน” (11 มิถุนายน - 21 กันยายน ค.ศ. 1898) ก็จบสิ้น เมื่อยกชัดขวางจากข้าราชการสำนักหัวเก้า และผู้ช่วยเสียประโยชน์จากการปฏิรูป² ทั้งนี้ ภายใต้การนำของพระนางชูสี ตัวกง ต้องหลบหนีไปร่องกง ผู้นำคนอื่น ๆ ยกพระหารชีวิตหรือไม่ก็ถูกปลดออกจากราชการ ล้วนของค์จักรพระดิเองตกเป็นนักโทษของพระนางชูสี ต้องโทษในคุกหลวงไปจนกว่าจะลืมพระชนม์

แรงกดดันจากตะวันออก

ปฏิริยาทางด้านลบของชาวจีนที่มีต่อชาวตะวันตกเริ่มปรากฏเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนขึ้นในปี ค.ศ. 1899 เมื่อสมาชิกของสมาคมลับต่าง ๆ³ รวมตัวกันเรียกขบวนการของตนว่า “กลุ่มนักหมาย” ออกปืนสุดท้ายร้ายร่างกายโดยเฉพาะชาวต่างชาติและนักสอนศาสนา โดยใช้ศิลปะมายจีนเป็นอาวุธชี้ฟากเข้า เชื่อว่าจะใช้ต่อสู้กับอาวุธมีนไฟของตะวันตกได้ และในที่สุด ตะวันตกจะต้องออกจากการแพร่ติดเชื้อไป ขบวนการนักหมายเดิมที่มีน้อยหายต่อต้านແນนู แต่จากการที่มีความคิดเห็นกันส่วนหนึ่ง⁴ คือต่อต้านตะวันตก ประกอบกับความเห็นใจในความบ้าด้วยความทันเหตุความสนใจที่จะล้มล้างແเนนูไปเป็นต่อต้านตะวันตกแทน

¹ Schirokauer, op.cit., pp. 466-468 และ ทวีป วรดิลก, อังแล้ว, หน้า 201-212.

² ทวีป วรดิลก, อังแล้ว, หน้า 209.

³ หน่วยเรียนเรียง “หนังสือศูนย์ประวัติศาสตร์ยุคใกล้ของจีน”, ขบวนการอีเหอควน, (กรุงเทพ, 2524) หน้า 17-33.

⁴ Chesneaux, op.cit., pp. 324-337.

ภาพที่ 30 สตาลิน ชุน ยัค-เซ็น เลนิน

ภาพที่ 31 กัง ยุ่-ไหว

ภาพที่ 32 เหลียง ฉี-เช่า

จากนั้นราชสำนักเริ่มให้ความช่วยเหลือทั้งอาชญาและภาระเงิน ให้ขบวนการนักหมายໄจล่า
ชาวตะวันตกและพวกนักสอนศาสนารวมทั้งการเข้าล้อมสถานทูตของต่างชาติในกรุงปักกิ่ง
อย่างไรก็ตี ศิลปะมวยจีนโบราณไม่อาจคู่สู้กับอาชญาปืนไฟของตะวันตกได้ ผลก็ออกมานามา
ที่คนส่วนใหญ่คิดหมายกันก็คือในการต่อสู้กับครรังนี้ ชาวจีนได้เพิ่มประวัติศาสตร์ของการ
พ่ายแพ้ต่อตะวันตกขึ้นไปอีกหนึ่งครรังหลังจากที่เคยปราบกูมาแล้วในต้นศตวรรษที่ 19 กอง
กำลังผสมของชาติตะวันตกรวมกับกองกำลังของญี่ปุ่น ทำภารกิจดลัดล้างกองกำลังของขบวน
การนักหมายที่ผสมกับกองทัพหลักของรัฐบาลกลางซึ่งก็ไม่แน่ใจว่า การร่วมมือกับขบวนการ
นักหมายเป็นการกระทำที่ถูกต้องหรือไม่ กองกำลังผสมของตะวันตกเข้ายึดและทำลายกรุงปักกิ่ง
ในปี ค.ศ. 1901 รวมทั้งเรียกร้องให้ลงโทษผู้เกี่ยวข้องและค่าเสียหายอีกจำนวนหนึ่ง¹ ที่
รัฐบาลจีนไม่อาจจะปฏิเสธได้

จะว่าเป็นความโชคดีของชาวจีนทั้งหมดที่ว่าได้ เพราะสนานของรัฐบาลในครรังนี้
ส่วนใหญ่ยังภาคเหนือในเขตตอนบนตุง อิทธิพลนั้น บรรดาผู้นำท้องถิ่นทางภาค
กลางและภาคใต้ตระหนักและเข้าใจถึงประสิทธิภาพทางทหารของชาติตะวันตกได้ดีกว่า
พระนางซุสี จึงทำให้ผู้นำท้องถิ่นตั้งกล่าวเลือกที่จะวางแผนเฉยมากกว่าการให้ความร่วมมือ
กับรัฐบาลกลาง หรือกับขบวนการนักหมาย นอกเหนือไปจากเขายังทราบดุจดังที่แท้จริง
ของขบวนการนักหมายว่าไม่ใช่ต่อค้านชาวต่างชาติ หากแต่อยู่ที่การล้มล้างแผนจู เบินหลัก
ความเชื่อตั้งกล่าวจึงทำให้พวกเขายกเหล่านั้นรอดจากการตกเป็นผู้ต้องหาของตะวันตกไปได้
ในเรื่องนี้ชาวตะวันตกเองก็มีความเชื่อเช่นเดียวกัน ตั้งจะเห็นได้จากงานเขียนส่วนใหญ่ที่
เขียนโดยชาวตะวันตก มักเรียกขบวนการนี้ว่า “กบฏนักหมาย” มากกว่าอย่างอื่น ทั้งนี้อาจ
เป็นเพราะนโยบายของชาติตะวันตกเองที่ไม่ต้องการทำลายภาพพจน์ของราชวงศ์ จึงเพียง

¹ สมบูรณ์ ธรรมครองอาตน์, ประวัติศาสตร์ เอเชียตะวันออก (กทม., 2524)

แต่กล่าวว่าราชวงศ์ต้องโอกาสใช้ และหาประโยชน์จากการก่อความวุ่นวายเท่านั้น ด้วยการกล่าว เช่นนั้นก็พอที่จะรักษาภาพพจน์ของราชวงศ์ว่าไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับขบวนการที่ไม่พึงประคิดนั้น

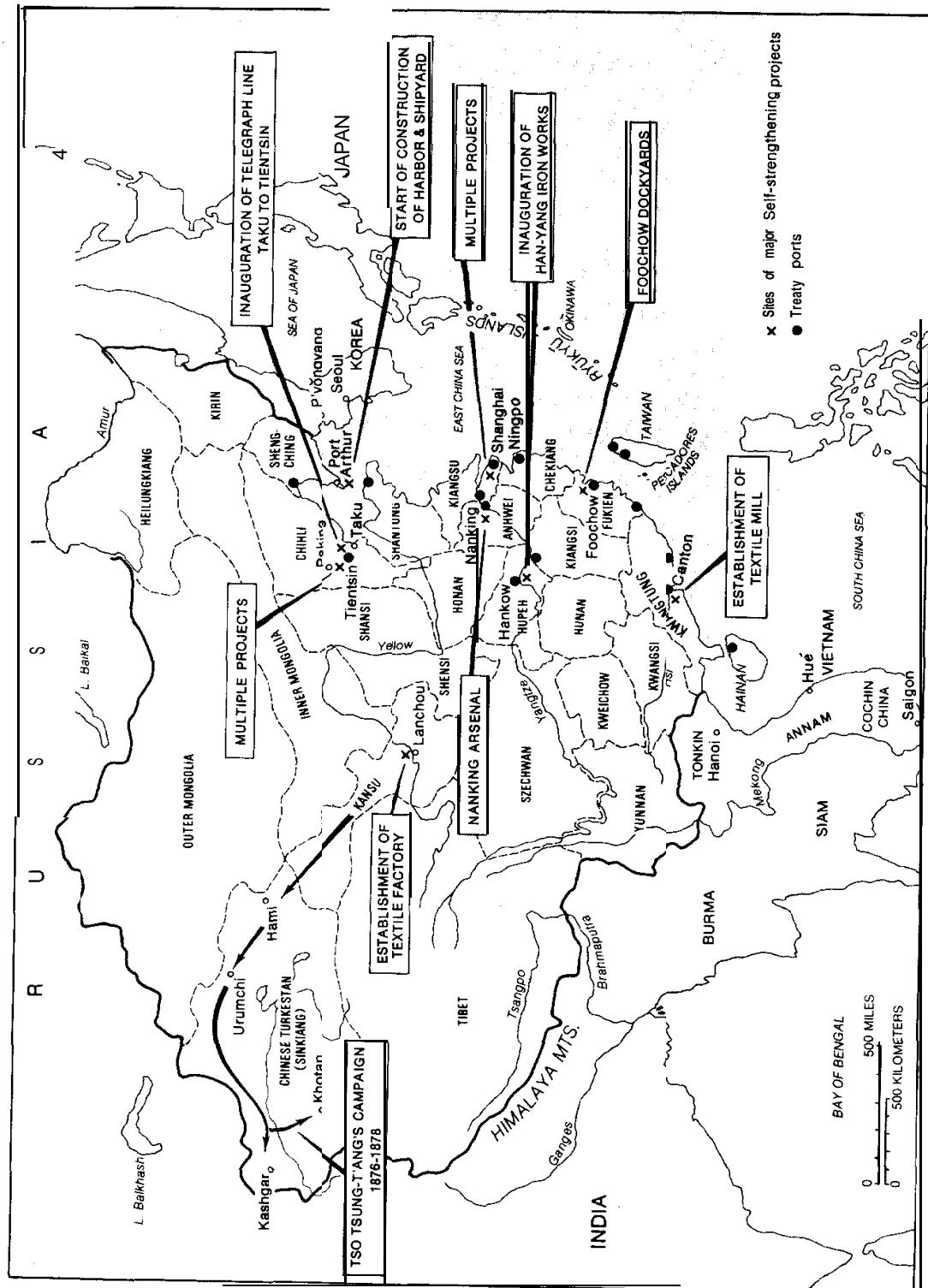
ในขณะที่ขบวนการนักมวยกำลังก่อการจลาจลต่อต้านตะวันตกอยู่นั้น ทางฝ่ายตะวันตกเองก็กำลังแข่งขันกัน เพื่อช่วงชิงความเป็นใหญ่ เนื่องจากแต่เดิมจีนทำให้อุเมือนว่า จีนกำลังจะกล้ายเป็นเมืองขึ้นมากขึ้นทุกขณะ¹ มีการหุ่มฐานในสูรักษาแขวงต่าง ๆ รวมทั้งการเข้าครอบครอง เส้นทางคมนาคม โดยเฉพาะทางรถไฟ พร้อมทั้งยังคงกองกำลังไว้เพื่อคุ้มครองชีวิต ทรัพย์สิน และผลประโยชน์อื่น ๆ จากการลงทุนของตนอีก อย่างไรก็ต้องมีความอ่อนแอก่อนจีนที่ยังไม่ปราฏให้เห็นชัดจนกระตุ้นมาถึงในช่วงสังคมรัฐเชีย-ญี่ปุ่น² ในปี ค.ศ. 1904-1905 ซึ่งในขณะที่ชาติทั้ง 2 กำลังทำการสู้รบอย่างເ悱อ้อนบนแผ่นดินจีน โดยเฉพาะทางภาคใต้ของแม่น้ำเจ้า จีนได้แต่นั่งอยู่อย่างสงบโดยไม่อาจดำเนินการใดได้ทั้ง ๆ ที่มีอำนาจอยู่ในมือตนแต่นั่นอยู่

แม้จีนจะอ่อนแอกลางๆ แต่สุดท้ายแล้วตะวันตกก็ไม่สามารถเข้าครอบครองพื้นที่จีนได้ทั้งหมด ทั้งนี้ล้วนหนึ่ง เป็นเพราะแผนคืบจีนใหญ่โตเกินไป หรือในบางพื้นที่ก็มีกองทัพจีนประจำการอยู่ อีกประการหนึ่งมีสาเหตุมาจากการซึ่งติดเชื่อมกันเองในระหว่างบรรดามหาอำนาจทั้งหลายที่ไม่ต้องการให้ชาติอื่นได้ผลประโยชน์ไปมากกว่าตน เพราะเท่ากับว่าจะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งหมดโอกาสไป และเพื่อยุติการแข่งขันกัน ในปี ค.ศ. 1899 และอีก

---

¹ Lucien Bianco, Origins of the Chinese Revolution, 1915-1949, trans. by Muriel Bell (California, 1967) p. 7. และ The Compilation Group for the "History of Modern China" Series, The Opium War, op.cit., pp. 110-124. และ John A. Harrison, China Since 1800, (New York, 1967) pp. 74-76.

' Edmund Clubb, 20th Century China, (New York, 1978) pp. 29-32.

ก้าวที่ 33 แหล่งพัฒนาที่เป็นสมัยใหม่ตามอย่างตัวแทนในปลายศตวรรษที่ 19

ภาพที่ 34 การประชุมของเจ้าหน้าที่ขั้นสูงกราบร่วมการต่างประเทศจีน

ภาพที่ 35 นักการฑูตจีนในลหุรุอเมริกา

ครั้งหนึ่งในปี ค.ศ. 1900¹ สหรัฐอเมริกาจึงประกาศหลักการที่ว่าด้วย "การเบิดประเทศเสรี" ซึ่งสอดคล้องและตรงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด สาระสำคัญของนโยบายนี้คือการเข้าครอบครองเขตอิทธิพลหนึ่งโดยของชาติตะวันตก จะต้องไม่กระทบกระเที่ยวกับการค้าข่ายของชาติอื่น ๆ หรือทำให้เจ้าต้องสูญเสียอำนาจอิปไตย เนื่องจากมีเขตครองนั้นไป การประกาศของสหรัฐอเมริกานี้ทำให้เกิดการใช้กำลังไม่ หากแต่ประกาศจุดยืนของตนให้ชาติทั้งหลายได้ทราบ เท่านั้นว่าทุกชาติมีสิทธิ เท่า เที่ยมกันบนแนวคิดนี้หรือถึงแม้ว่า สหรัฐอเมริกาจะใช้กำลังจริง ๆ ก็ยังไม่สามารถให้คำยืนยันได้ว่าจะประสบความสำเร็จได้แต่สำหรับคนอื่นๆ ความพยายามของตนโดยนายเบิดประเทศเสรีของสหรัฐอเมริกาหรือไม่ คงตอบได้ว่าไม่ สิ่งที่พวกเขารู้ต้องการกันในขณะนั้นคือปิดประเทศ และไม่ช่วยตะวันตกออกไป

เมื่อขึ้นศตวรรษใหม่ หลังจากที่ภูมิสูมพัฒนาอย่างหนัก ทั้งจากภูมิภาคและ การเข้ามาช่วงชิงผลประโยชน์ของชาวต่างชาติ ราชวงศ์曼ูเริ่มหันมาขับเคี้ยวกับไทย เพื่อรักษาเอกราชของชาติไว้ เริ่มจากการเจรจาขอเพิ่มอัตราภาษีศุลกากร รวมทั้งสิทธิในการบริหารและจัดการเก็บภาษีศุลกากรเอง ให้ยกการนำสินเข้าประเทศ สุดท้ายขอให้มีการแก้ไขหลักการที่ว่าด้วย "สิทธิสภาพอาณาเขต" กฎหมายที่ทำให้ชาวตะวันตกมีอำนาจเหนือกฎหมายจังหวัดในหน่วยงานส่วนท้องถิ่นที่มีการปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะในพื้นที่ที่ห่างไกลและไม่เคยได้รับความสนใจมาก่อน ทั้งนี้ก็ เพราะเกรงว่าตะวันตกจะเข้าไปยึดครองอีก

ที่สำคัญไปกว่าที่นั้นคือ ราชสำนัก曼ูเริ่มประกาศโครงการเพื่อการพัฒนาและทำให้หันสมัยความอย่างตะวันตก² เริ่มด้วยการยกเลิกระบบการสอนໄล์เพื่อเข้ารับราชการ

---

¹Schirokauer, op. cit., p. 470 และ สมบูรณ์ ธรรมครองอาทิตย์ อ้างแล้ว, หน้า 106-108

² ทวีป วรดิลก, อ้างแล้ว, หน้า 223-228.

ที่ปฏิบัติกันมา เป็นเวลาช้านาน และพ้นมาใช้ระบบการศึกษาที่ทันสมัยของตะวันตกแทน
มีการคัด เลือกนักศึกษาส่งไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ ทางด้านการทหารมีการจัดตั้ง¹
กองทัพใหม่ที่แตกต่างไป ไม่เพียงแต่ในด้านการฝึกฝนและอาวุธยุทธ์อิบครัฟที่ใช้ แต่ยัง²
เน้นทางการศึกษาแบบใหม่ ผู้ที่มีลิทธิ เข้าศึกษารัก เลือกมาจากผู้มีความประพฤติดี เป็นหลัก
ทางด้านการบริหารส่วนกลางมีการปรับโครงสร้างหน่วยงานใหม่โดยยึดหลักการซาวดะวันตอก
เป็นแนวทาง รวมทั้งโครงสร้างปฐมปฐบแบบการปกครองให้เป็นรูปมาลที่มีโครงสร้างโดยกฎหมาย
รัฐธรรมนูญ สำหรับการปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดให้มีการเลือกตั้งกันในปี ค.ศ. 1909
หลังจากนั้นอีก 1 ปี ให้จัดตั้งสภาริหารแห่งชาติขึ้น สมาชิกของสภานี้ครึ่งหนึ่งมาจากการ
เลือกของสภาริหารท้องถิ่น และอีกครึ่งหนึ่งราชสำนักจะเป็นผู้เลือก

ขั้นตอนของการปฏิรูปแผ่นดินให้ทันสมัย แทนที่จะทำให้ราชวงศ์เข้มแข็งขึ้นกับการทำให้
อ่อนแอดง ทั้งนี้เกิดมาจากการไม่จริงใจของผู้บุกครองเม่นแค แล้วที่ทำไปนั้น เพราะความ
จำเป็น¹ อีกทั้งความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และงบประมาณก็มีจำกัด การจะเปลี่ยน
ประเทศไทยให้ทันสมัยในระยะเวลาอันรวดเร็วต้องนับว่า เป็นการยาก ในมรดกศาสตร์ก็ยังไม่
เคยปรากฏมาก่อน นอกจากนี้ การพยายามเปลี่ยนแปลงประเทศไทยอย่างรวดเร็วทันทีทันใดก่อ²
ภัยหากชาวยังอีกส่วนหนึ่งที่อาจริบ เอาจังกันแผนการของราชสำนัก แต่เมื่อไม่ประลิบความ
สำเร็จตามจุดยุ่งหมาย ทำให้แนวคิดเปลี่ยนจากการให้ความร่วมมือมา เป็นต่อต้านแทน ที่สำคัญ
ก็คือนายทหารในกองทัพใหม่ซึ่งล้วนแต่เป็นผู้มีการศึกษาสูง เกิดความไม่พอใจ และตอบสนอง
ต่อแนวคิดเพื่อการปฏิรูปประเทศไทยของนักคิดใหม่ ๆ ได้ดีกว่านายทหารรุ่นเก่า ๆ ของจีน

---

¹ อ้างใน ทวีป วรดิลก, เรื่องเดียวกัน, หน้า 228.

การเมืองในระบอบรัฐธรรมนูญสร้างชีวิตใหม่¹ ให้แก่ผู้คงแก่เรียนในท้องถิ่น เป็นอย่างมาก เริ่มด้วยการเลือกตั้งในระดับสภาริหารท้องถิ่นที่กำหนดให้แก่ผู้มีฐานะดี และการศึกษาสูงเท่านั้น มีสิทธิในการลงสมัครรับเลือกตั้ง ใน การเลือกตั้งครั้งแรกจึงมี แต่ผู้คงแก่เรียนเท่านั้นที่ได้รับเลือกตั้ง เข้าไปในสภาทั้งหมด ไม่แต่เพียงเท่านั้นตัวแทนของ สภานี้ยังมีอำนาจเข้าไปควบคุมสภาริหารแห่งชาติได้อีกด้วยนั่นเอง แม้ในข้อเท็จจริงสมาชิก ของสภาริหารแห่งชาติ อีกกึ่งหนึ่งจะมาจากการแต่งตั้งของราชสำนักก็ตาม อย่างไรก็ได้ อำนาจในการบริหารของสภาริหารส่วนท้องถิ่นยังมีจำกัด อีกทั้งสภาริหารแห่งชาติก็ไม่มี อำนาจในการบริหารประเทศอย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้บรรดาสมาชิกสภาริหารแห่งชาติ จึงพยายามร้องขอราชสำนักโอนอำนาจ และให้สภาริหารแห่งชาติทำหน้าที่ในฐานะเป็น รัฐสภा เพื่อตัวตามอย่างตะวันตก ข้อเรียกร้องได้กล่าวเป็นข้อขัดแย้ง และไม่เพียงแต่จะ ปฏิเสธข้อเรียกร้อง ราชสำนักยังห้ามนิ่มให้มีการเรียกร้องอีกต่อไป ความหวังที่ชาวจีนจะ ได้ รัฐบาลที่ปกครองโดยรัฐธรรมนูญที่ราชสำนักได้เคยให้สัญญาไว้จึงเริ่มเลือนลางหายไป สมาชิกสภารุ่นใหม่ที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาจึงมีหน้าที่เพียงองค์กรที่ปรึกษา ทามีอำนาจในการ ตัดสินใจอนาคตของบ้านเมืองไม่ จากความจริงข้างต้นก็พอจะกล่าวได้ว่า ผู้ปกครองแม่นๆ หัวอนุรักษ์นิยม เริ่มคระหนักถึงภัยอันตรายที่มีต่ออำนาจการปกครองของตนจึง เริ่มควบคุมแทน ที่จะปล่อยให้สภากำชดตั้งขึ้นมาบริหารบัրเบเทส์ในเบงกอลและผล

40 มีก่อนหน้านั้น โดยเฉพาะในสมัยที่กำลังทำการปราบปรามกบฏได้สิ้น อุป ราชสำนักได้เปิดโอกาสอย่างเสรีให้ผู้นำท้องถิ่นบางคนอย่าง เช่น หลี หุง-จาง ก้าวขึ้นมา มีบทบาทในระดับชาติ บุคคลเหล่านั้น โดยทั่ว ๆ ไปมักได้รับความไว้วางใจสูงให้เป็นผู้ว่า กรรมการหรือไม่ก็ข้าหลวงใหญ่ มีกองทัพของตนเองโดยราชสำนักเป็นผู้จัดหาเงินบประมาณ

---

¹ James E. Sheridan, China in Disintegration, The Republican-Era in Chinese History, 1912-1949, (New York, 1975) p. 19.

ให้อย่างไม่จำกัด รวมทั้งสิทธิในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไข เงื่อนไขที่ล้าหลัง
ประการในสังคม ตลอดจนการรับวิทยาการอย่างใหม่ ๆ ของตะวันตก เพื่อออกเผยแพร่
แก่สาธารณะในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 มาในศตวรรษที่ 20 ผู้ที่ก้าวขึ้นมาเป็นบทบาท
เต็มท่า หลี หุง-จาง ได้แก่ผู้นำท้องถิ่นที่สำคัญ 2 คน คุณแรกคือ ชาง ชือ-ดุง ควบคุม
ทางภาคเหนือนเป็นพื้นที่ที่เรียกว่าหุ้นช้าง (ได้แก่เมืองหุ้นช้าง อันเก่า และอันใหญ่ ดินแดนอัน
อุดมสมบูรณ์ใจกลางจุ่นแม่น้ำแยงซี) ผู้นำท้องถิ่นอีกคนหนึ่งได้แก่ หยวน ชือ-ไน ผู้ที่มีบทบาท
มากที่สุดในกองทัพใหม่ของจีน¹ ควบคุมพื้นที่ทางภาคเหนือ ดินแดนในอิทธิพล ก่อนของ หลี
หุง-จาง

การเกรงกลัวต่ออิทธิพลของบุคคลทั้ง 2 ทำให้ในปี ค.ศ. 1907 ราชสำนัก
ประการศบลดบุคคลทั้ง 2 ออกจากคำแนะนำ ด้วยเห็นว่า เป็นมาตรการที่ไม่ช่วยลดผล ถ้าจะ
ปล่อยให้ข้าราชการท้องถิ่นสร้างสมบารมีให้เท่าเดิมกับราชสำนัก อย่างไรก็ติดลบที่ได้รับ
กลับต้องกันข้าม การปลดบุคคลทั้ง 2 ทำให้ราชสำนักอ่อนแอลง เพราะความความเป็นจริง
ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่จึงรักภักดีต่อราชสำนัก การดำรงคำแนะนำของบุคคลเหล่านั้นจึงเป็น
เสียงกับประการด้านแรกที่เข้มแข็งสามารถต่อต้านการปฏิรูปได้ตลอดระยะเวลา 40 ปี
ที่ผ่านมา นอกจากนี้ ก่อนหน้านี้ไม่นานหั้งชางและหยวนเงงก์มีส่วนช่วยให้ราชสำนักพ้นจาก
ข้อกล่าวหาของต่างชาติในกรณีพัวพันกับกบฏญี่ปุ่น ราชสำนักไม่ตระหนักรถึงในเรื่องนี้ ทั้งนี้
เป็นเพราะราชสำนักเห็นว่าบุคคลทั้ง 2 มีกำลังในมังคบบัญชามากจะเป็นอันตรายต่อราชสำนัก
ได้ แม้กองกำลังนั้นจะประจำการอยู่นอกกรุงบักกิ่งก็ตาม นอกจากนี้การเข้ามาอยู่ในแผ่นดิน
จีนของญี่ปุ่นนานเกินไปก็ทำให้รับทราบบทเรียนอันชั้นของราชวงศ์จีนในอดีตที่ว่าผู้ปกครอง
ที่ดีไม่ควรปล่อยให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเมืองจำนวนมากเกินไป ด้วยเหตุนี้จึงเป็นหน้าที่ของผู้ปกครอง
ที่จะต้องรักษาอย่างอ่อนโยนเจ็บก่อนที่อ่อนโยนจะย้อนกลับมาทำร้ายตน อย่างไรก็ตี

---

¹ ทวีป วรดิลก, อ้างแล้ว, หน้า 225, และ Clubb op.cit., p. 33.

ผุดอย่างเป็นกลาง ถ้าหากว่าราชสำนักยังคงปล่อยให้ช่างและทายวนอยู่ในตำแหน่งต่อไป วาระสุดท้ายของราชวงศ์คงจะไม่จบในเวลาอันรวดเร็ว อย่างน้อยทั้งช่างและทายวนอาจ จะมีส่วนช่วยราชวงศ์ควบคุมพฤติกรรมของข้าราชการชั้นผู้น้อย พ่อค้า ผู้คองแก่ เรียนปัญญาชนรุ่นใหม่ และพหารในกองทัพใหม่ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นคนกลุ่มนี้ใหม่ที่ไม่มีความผูกพันอย่างใกล้ชิดกับราชสำนัก อีกทั้งไม่เคยเห็นใจในมัญหาที่ราชสำนักกำลังเผชิญอยู่ เมื่อcion กับที่ช่างและทายวนเคยประสม แล้วที่สำคัญคือกลุ่มนี้ชั้นเหล่านี้เข้มแข็งขึ้นทุกวัน การจัดตั้งสภากบริหารแห่งชาตินี้ส่วนในการเบ็ดเตล็ดนั่น ๆ ให้พวกเข้าได้ชุด และช่วยให้เวทีนี้กล้ายเป็นเวทีที่รวมรวมคนที่ต่อต้านแม่นๆ และเวทีที่ถูกต้องตามกฎหมายอีกด้วย

การปฏิรูปศ. ค. 1911

ผู้ที่ทำให้ราชวงศ์แม่นๆ เสื่อมไปโดยลื้น เชิง เป็นฝีมือของนักปฏิรูปจากทางภาคใต้ ภายใต้การนำของ ชูน ยัค-เซ็น¹ ผู้ซึ่งชาวจีนเรียกกันว่า "บิตาแห่งสาธารณรัฐจีน" ชูน เป็นนักปฏิรูปพร้อมสรรพในวิทยาการตะวันตกที่ได้มาจากการเดินทางไปยังตินดันต่าง ๆ อีกทั้งจากการศึกษาทั้งจากช่องของอังกฤษและชาวอาษของสหรัฐอเมริกา ชูนนิยมรูปแบบการปกครองในระบบสาธารณรัฐแบบอย่างยุโรป และต้องการให้จีนเป็นเช่นนั้นบ้าง ความคิดดังกล่าวถึงแม้จะเป็นไปได้ยาก เพราะมีหลายคนไม่เห็นด้วย และแย่งชิงอำนาจกันเอง แต่เขาก็สามารถจัดตั้งสมาคมสหชีนได้สำเร็จ โดยใช้ชื่อว่า ตุง เม็ง-สุย หรือสมาคมรัฐธรรมนูญ (ศ. ค. 1905) และต่อมาออกหนังสือพิมพ์ชื่อ หมินเปา ประกาศหลักการล้มล้าง แม่นๆ ฟื้นฟูเอกสารชาติสถาปนาสาธารณรัฐจีน และพัฒนาเศรษฐกิจ สมาคมนี้ได้รับการสนับสนุน

¹ รายละเอียดอุ จอห์น เค. แฟร์แบงค์ และคนอื่น ๆ, เอกสารตะวันออกยุคใหม่, แปลโดย บุญมา สนิทวงศ์ ฯ และชัยโชค จุลคิริวงศ์, (4 เล่ม, กรุงเทพมหานคร, 2521), เล่ม 3, หน้า 796-800.

ภาพที่ 36 ดร.ชูน ยัค-เร็น กับ นางสาว ชุง ชิง-หลิง

ด้านการเงินส่วนใหญ่มาจากชาวจีนโพ้นทะเล ที่มีความคิดที่จะล้มล้างแผนจูมา โดยตลอด ในระหว่างปี ค.ศ. 1906 และ 1911 รัฐบาลทำการปราบปรามปราบสมาชิกของสมาคมตุ้ง เมือง-ชุย อาย่างหนัก แต่ก็ไม่สามารถขุดรากถอนโคนให้หมดไปได้

วิกฤตการณ์สุดท้ายที่น่าความเสื่อมมาให้แก่ราชวงศ์曼จู ได้แก่ ข้อพิพาทในกรรมสิทธิ์เหนือเส้นทางรถไฟ¹ ชาวจีนส่วนใหญ่มองกันว่า การถือกรรมสิทธิ์ของชาวต่างชาติเหนือเส้นทางรถไฟของจีน เป็นการคุกคามต่อเอกราชและอธิบัติไทยของจีน ข้อด้อยดังกล่าวทำให้สิทธิการสร้างทางรถไฟสายใหม่ตกลงเป็นของจีน โดยมีรัฐบาลกลางเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ เส้นทางรถไฟสายใหม่ที่จะสร้างขึ้นนี้เชื่อมเมืองลำศักย 3 เมืองด้วยกัน ได้แก่ เมืองหัวชัน ทางภาคกลาง (หัวชาง สันหยางและสันเกา) กับเมืองกว่างโจว ทางภาคใต้ และมณฑล เสฉวน ทางภาคตะวันตก เพื่อให้โครงสร้างสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี มีการระดมทุนจากชุมชนโดยมีผู้คงแก่เรียนท่องถิ่นเป็นผู้นำ อาย่างไรก็ตี เงินทุนดังกล่าวไม่เพียงพอต่อการลงทุน เพราะการน้อโคงและการบริหาร เงินทุนที่ไม่มีประสิทธิภาพต้องมาในปี ค.ศ. 1911 เมื่อรัฐบาลกลางเห็นว่า ถ้ายังคงปล่อยให้ผู้นำท่องถิ่นดำเนินการต่อไปคงจะไม่ประสบความสำเร็จ และอาจไม่มีการสร้างทางรถไฟใดเป็นได้ จึงตัดสินใจยกเลิกโครงการระดมทุนทั้งหมดของฝ่ายท่องถิ่น จากนั้นก็ลงนามถูกยืนยัน เงินจากต่างชาติมาสร้างแทน

การลงนามในสนธิสัญญาถูกยืนยันก่อนให้เกิดความเดือดดาลแก่คนในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก สาเหตุหนึ่งมาจากการไม่พอใจที่จะให้ชาวต่างชาติเข้ามายควบคุมกิจกรรมทางการค้า อีกประการหนึ่งเป็นเพราะผู้คงแก่เรียนในมณฑลได้ลงทุนลงแรงไปมากแล้วแต่สิ่งที่ได้รับกลับคืนมาอยู่ครึ่งค่า การจราจลวุ่นวายจึงเกิดขึ้นโดยทั่วไปโดยเฉพาะในมณฑล เสฉวน และนำไปสู่การปฏิวัติใหญ่ปี ค.ศ. 1911 ต่อไป ทันทีที่รัฐบาลลังกำลังจำกัดสูญเสีย เข้ารัฐบาลเหตุ

---

¹The Compilation Group for The "History of Modern China" Series, The Revolution of 1911, (Peking, 1976) pp. 92-103.

กลุ่มชนในมณฑลสุ เบี้ย ต่างก็อุยกือกันสนับสนุนขบวนการปฏิรัติที่มณฑลเสฉวนอีกแห่งหนึ่ง

ทันทีที่ฝ่ายปฏิรัติเริ่มนับอาวุธต่อสู้กับรัฐบาลและอุกราชบรมอย่างหนัก ได้มี
กำลังอีกส่วนในกองทัพใหม่ที่เมืองสุ เบี้ย ซึ่งมีจิตใจนิยมฝ่ายปฏิรัติ อิกทั้งไม่พอ ใจการปราบ
ปราบอย่างรุนแรงของรัฐบาลต่อกลุ่มผู้ก่อการจราจล¹ ด้วยโอกาสก่อการกบฎขึ้นโดยอ้าง
คนเองว่า เป็นสาขานึ่งขององค์การตุ้ง เมือง-สุ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วหัวหน้าผู้ก่อความ
วุ่นวายจะเป็นเพียงผู้ใกล้ชิดกับสมาชิกที่ไม่ลำดับขององค์การ และไม่เคยรู้จักชุน ยัค-เซ็น
มาก่อนเลย แต่ก็เคยคิดที่จะทำการปฏิรัติล้มล้างแมนจู แต่ยังไม่ลงมือ ก เพราะโอกาสยังไม่
อำนวย อิกทั้งยังไม่มีเสียงสนับสนุนที่มากพอ ความวุ่นวายที่มณฑลเสฉวนบังคับให้กองกำลัง
ส่วนนี้จำต้องรับภารกิจการโดยไม่มีการเตรียมตัว ความไม่พร้อมทำให้สมาชิกระดับผู้นำหลายคน
และผู้เกี่ยวข้องถูกทางการจับกุม อย่างไรก็ตี การกดดันล้างอย่างหนักของฝ่ายรัฐบาล เป็น
เหตุผลให้กลุ่มผู้รอดพันการจับกุมศัดสินใจลงมือดำเนินการขั้นสุดท้าย แม้จะยังไม่พร้อมก็ยังดี
กว่าเป็นเป้านึงให้ฝ่ายรัฐบาลเลือกจัดการได้ตามอำเภอใจ

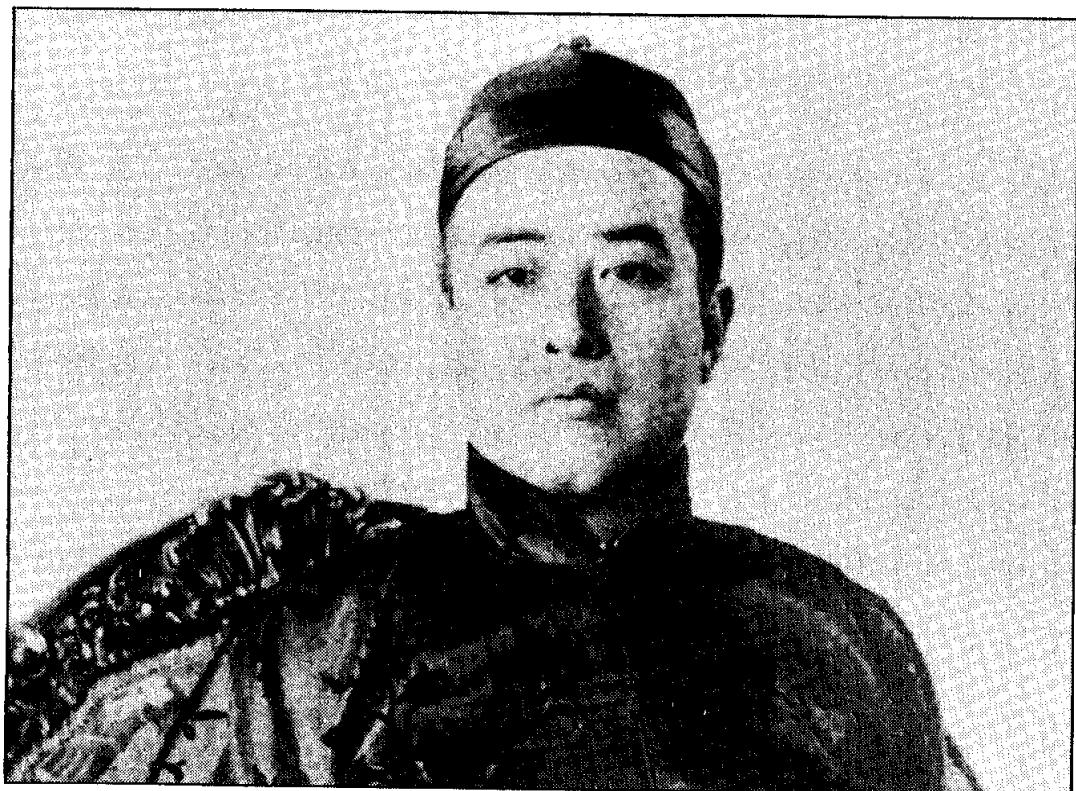
อุปสรรคแรกของกลุ่มปฏิรัติก็คือการขาดผู้นำที่จะวางแผนและกล้าศัดสินใจ ทั้งนี้
เพราะบรรดาผู้นำระดับสูงทั้งหมดต่างก็ไม่ได้อยู่ที่เมืองหลวง ในขณะเดียวกัน ผู้นำทำแท่น
รอง ๆ ลงมา ก็ถูกจับหรือไม่ก็หลบหนีไป เพื่อให้ได้ผู้นำกลุ่มปฏิรัติจึงหันไปบังคับนายทหารระดับ
สูงของกองทัพใหม่ในขณะนั้นอันได้แก่ พันโท หลี หยวน-สุ ให้รับตำแหน่งแทน ถึงแม้ว่าราย
ทหารผู้นี้จะไม่เคยมีความคิดที่จะทำการปฏิรัติ² แต่เมื่อถูกบังคับอิกทั้งชัยชนะที่เกิดแต่ละครั้ง
หลีจึงเปลี่ยนใจมาเป็นผู้นำอย่างเต็มตัว (อิก 5 ปีต่อมา คือในวันที่ 7 มิถุนายน ค.ศ. 1916
ภายหลังการตายของหยวน ชือ-ไช หลีกล้ายเป็นประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐจีน แม้จะเป็น

¹ วัชระ ชีวะโกเศษฐ์, แมลงและเรียนเรียง, ชุน ยัค-เซ็นผู้พิลึกประวัติศาสตร์จีน,
(กท., ไม่มีปีพิมพ์) หน้า 101-103.

² Hsu, op.cit., p. 556. และ ทวีป วรดิลก, อ้างแล้ว, หน้า 246.

ภาพที่ 37 หมวน ชือ-ไข่ กับคณะรัฐมนตรีในปี ค.ศ. 1912

ภาพที่ 38 อธีศจักรพรดิบุย์ ในปี ค.ศ. 1922

เพียงแต่ในนามก์ตาม) และนำกองกำลังที่ยังไม่พร้อม ต่อสู้กับกองทหารฝ่ายรัฐบาลที่มีสภาพไม่แกร่งด้วยจากกลุ่มปฏิวัติ ผู้นำทางทหารและผู้ว่าราชการของมณฑลเหล่านี้ไปเมื่อการปฏิวัติเกิดขึ้น ซัยชันจะของกองกำลังปฏิวัติจึงมีส่วนปะลูกให้ผู้นำท้องถิ่นอ่อนลุกเชือตามกัน อีกไม่กี่อาทิตย์ต่อมา ขบวนการปฏิวัติที่มีจุดประสงค์ต่าง ๆ กัน¹ เกิดขึ้นทั่วไปโดยเฉพาะทางภาคกลาง และภาคใต้ของประเทศไทย ส่วนที่ภาคกลาง ชุน ยัต-เซ็น จัดตั้งรัฐบาลปฏิวัติขึ้นที่เมืองนานกิง โดยเข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนแรกของสาธารณรัฐ (1 มกราคม ค.ศ. 1912)

เมื่อสั้นหลัง รัฐบาลกลางจึงขอความช่วยเหลือจากญี่ปุ่น ชื่อ-ไข² อดีตผู้นำทางทหารที่มีชื่อเสียงและมีอิทธิพลมากที่สุดในกองทัพใหม่คันหนึ่ง ด้วยความหวังว่าเขากำลังเป็นผู้ช่วยดูแลสถานการณ์ที่อ่อนแอก่อนให้เกิดขึ้น โดยไม่ตระหนัคจะช่วงใจ เเลยว่า เมื่อสี่ปีก่อนบุคคลผู้นี้เป็นผู้ที่ราชสำนักสั่งปลดออกจากโถมไม่มีเหตุผล ก่อนที่จะกลับเข้าวันรับตำแหน่ง ที่ยวอนให้ราชสำนักคืนอำนาจเดิมของเข้าหั้งหมด³ จากนั้นก็หันไปตกลงกับฝ่ายปฏิวัติ ภายใต้ข้อตกลงว่า “เขากำลังจะประทับตั้งสาธารณรัฐจีนตามความต้องการของฝ่ายปฏิวัติ แต่ฝ่ายปฏิวัติต้องยินยอมให้เขารับเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล และดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี⁴ ฝ่ายปฏิวัติจะต้องยอมรับข้อเสนออันเป็นสาเหตุหนึ่งที่นำไปสู่ความเสื่อมของราชวงศ์แมนจู ทั้งนี้เป็นเพราะฝ่ายปฏิวัติเองยังอ่อนแอกว่า โดยเปรียบเทียบกับความเข้มแข็งของกองทัพใหม่ภายใต้การนำของที่ยวอน ชื่อ-ไข ที่ไม่เพียงแต่ความคุ้มครองและกองทัพทั้งหมดยังคงความพื้นที่ทางภาคเหนือไว้ทั้งหมดอีกด้วย⁵ ในที่นี้อ่อน ๆ ก็เป็นของผู้นำท้องถิ่น หรือไม่ก็พวกนายทหารหัวก้าวหน้าที่ไม่มีความสามัคคีและร่วม

¹ Hsu., pp. 558-559.

² วัชระ ชัวะโกเครชร์, อ้างแล้ว, หน้า 109-111. และ Hsi-Sheng Chi,

Warlord and Politics in China, 1916-1928, (Stanford, 1976) p. 13.

³ Hsu., op.cit., p. 558.

⁴ สมบูรณ์ ธรรมกรองอาทิตย์, อ้างแล้ว, หน้า 121-129.

⁵ ทวีป วรดิลก, อ้างแล้ว, หน้า 248.

อุดมการณ์ หรือรับคำสั่งโดยตรงมาจากชุน ส่วนสมาชิกที่มีความสัมพันธ์หรือเป็นสมาชิกส่วนขององค์การก่อจลาจลกำจัดไปหมด¹ ในเมืองหูชันก์เซ่นกัน องค์การตุ้ง เม็ง-ชุย มืออธิผลเพียงเล็กน้อย เนื่องจากชุนเป็นบุคคลสำคัญของหลัก หัวหน้า ชุน อำนวยที่แท้จริงจึงยกอยู่แก่บุคคลสำคัญ 2 คนที่กำลังแย่งชิงความเป็นใหญ่อยู่อันได้แก่ หลี กัน หัวหน้า การที่ชุนยังไม่ได้ครอบครองเงินไว้ทั้งหมด และก็ไม่มีทางที่จะเป็นไปได้ด้วยในสถานการณ์เช่นนั้นทำให้ชุนจำต้องทำการเจรจาและยอมรับข้อเสนอของหัวหน้า ซึ่งชุนเห็นว่า เป็นวิธีการที่เหมาะสมมากที่สุดในขณะนั้น ภายหลังการลงนาม ได้มีพระบรมราชโองการสละราชสมบัติในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1912 เป็นอันลั่นสุดยุคสมบูรณ์ราษฎรลิทธิราชย์ที่ปักครองแผ่นดินจีนติดต่อกันมากกว่า 2000 ปี และในวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 1912 ชุนก็มอบคำแห่งประทานราชบัตรให้แก่หัวหน้าไป

หัวหน้า ชือ-ไช กับยุคชุนศึก (ค.ศ. 1916 - 1928)

1 ปีภายหลังการประกาศเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองจากสมบูรณ์ราษฎรลิทธิราชย์ มาสู่ระบบสาธารณรัฐ รัฐบาลแรกที่มาจากการเลือกตั้ง เริ่มทำงานกันในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1913 พระราชการเมืองที่มีเสียงข้างมากได้แก่พระราก กิ๊ฟ ศิริ หรือจีนคณะชาติ สมาชิกส่วนใหญ่มาจากอดีตพลพรรคกองค์การ ตุ้ง เม็ง-ชุย ที่ปรับบุรุจใหม่หน้าจากสมาคมลับมาสู่พรรคการเมืองระดับชาติ โดยการรวมพรรครัฐ เล็กอิก 3 พรรครัฐเข้าด้วยกัน² ชุนเองก็กลับบทบาทของ การเป็นผู้นำไป ทั้งนี้ เพราะส่วนหนึ่งมาจากการขาดความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ ของการเป็นพรรครัฐ อีกทั้งความไม่ทະ เเยอทะยานส่วนตัว บทบาทของเข้าจึงเป็นเพียงสมาชิกคนหนึ่งของพรรครัฐเท่านั้น อย่างไรก็ตี ชุนได้หันไปให้ความสนใจและอุทิศเวลาไปในการวางแผนเพื่อพัฒนาระบบการเดินรัฐ³ โดยปล่อยให้เพื่อนร่วมงานที่ชือ สุ้ง เจียว-เหยิน⁴ ดำเนินการดำเนินการแทน

¹ HSU, op. cit., p. 559.

² วัชระ ชีวะ โกศรัช, อ้างแล้ว, หน้า 118.

³ HSU, op. cit., p. 565.

⁴ วัชระ ชีวะ โกศรัช, อ้างแล้ว, หน้า 118.

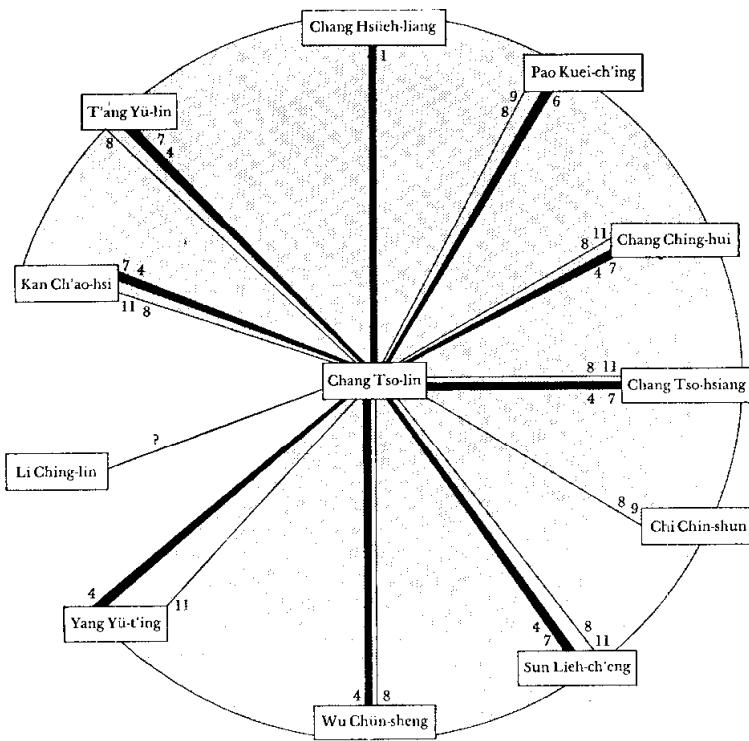

ภาพที่ 39 จุน ยัค-เซ็น ทวยัน ชือ-ไน เชียง ไค-เชก และ เมา เซ-ตุง

๕

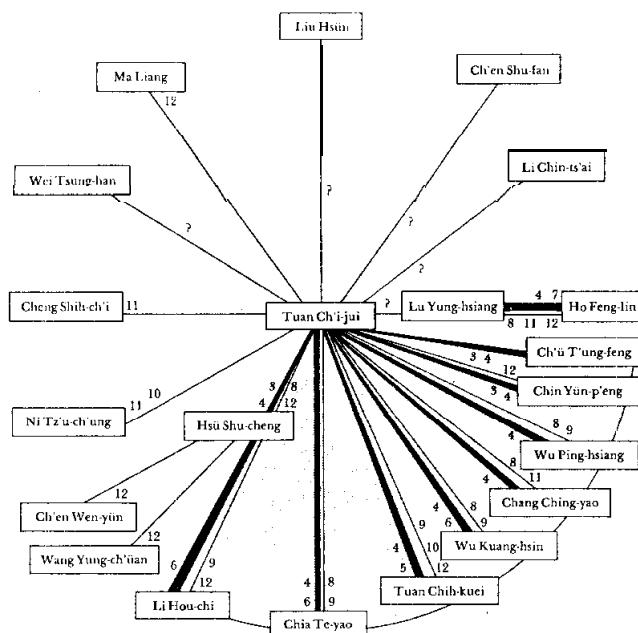

ภาพที่ 40 เจ็ง โภะ-ฟาน กับ โซ ชุง-สัง

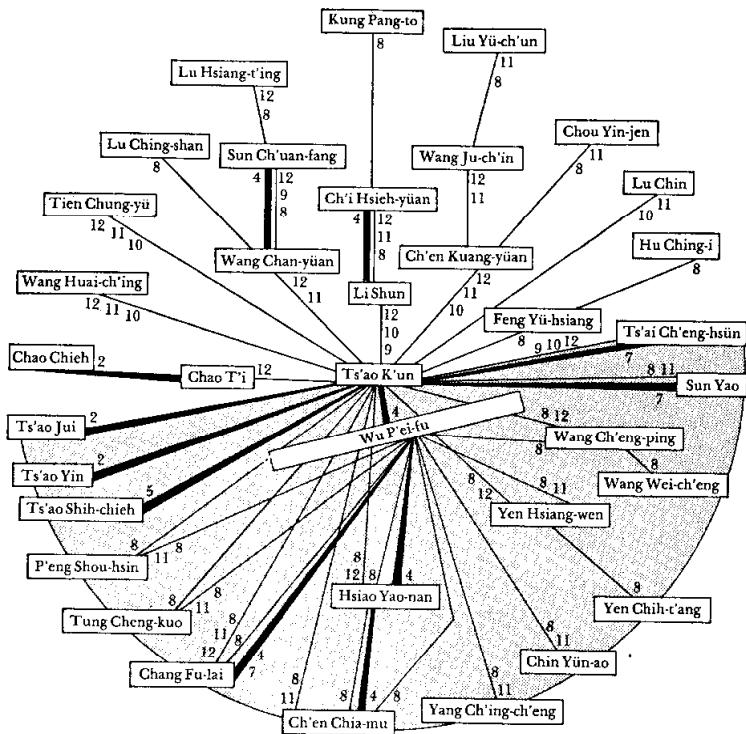

ภาพที่ 41 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ของบุนศิกกกลุ่ม เพ็ง เทียน

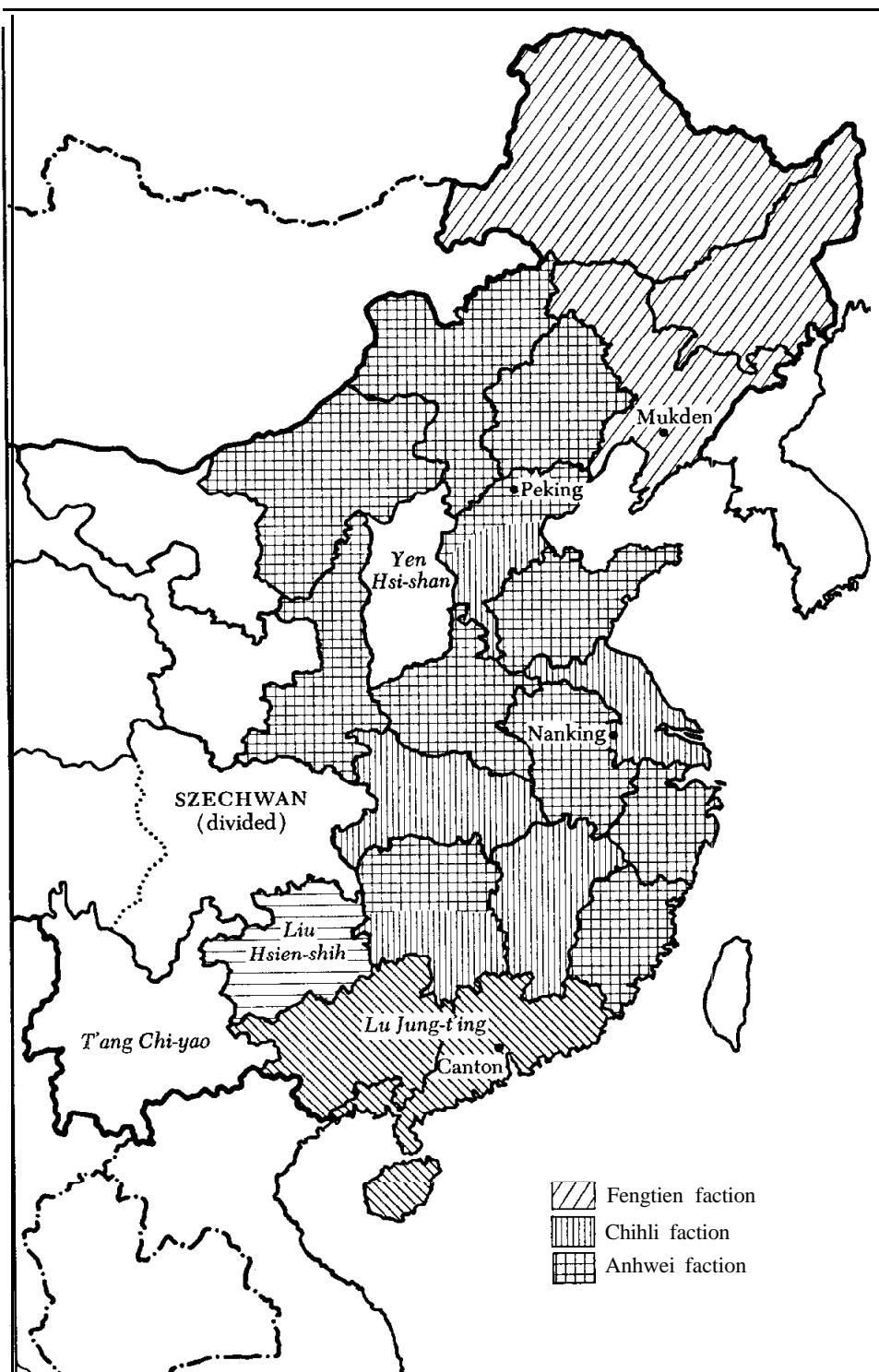
69

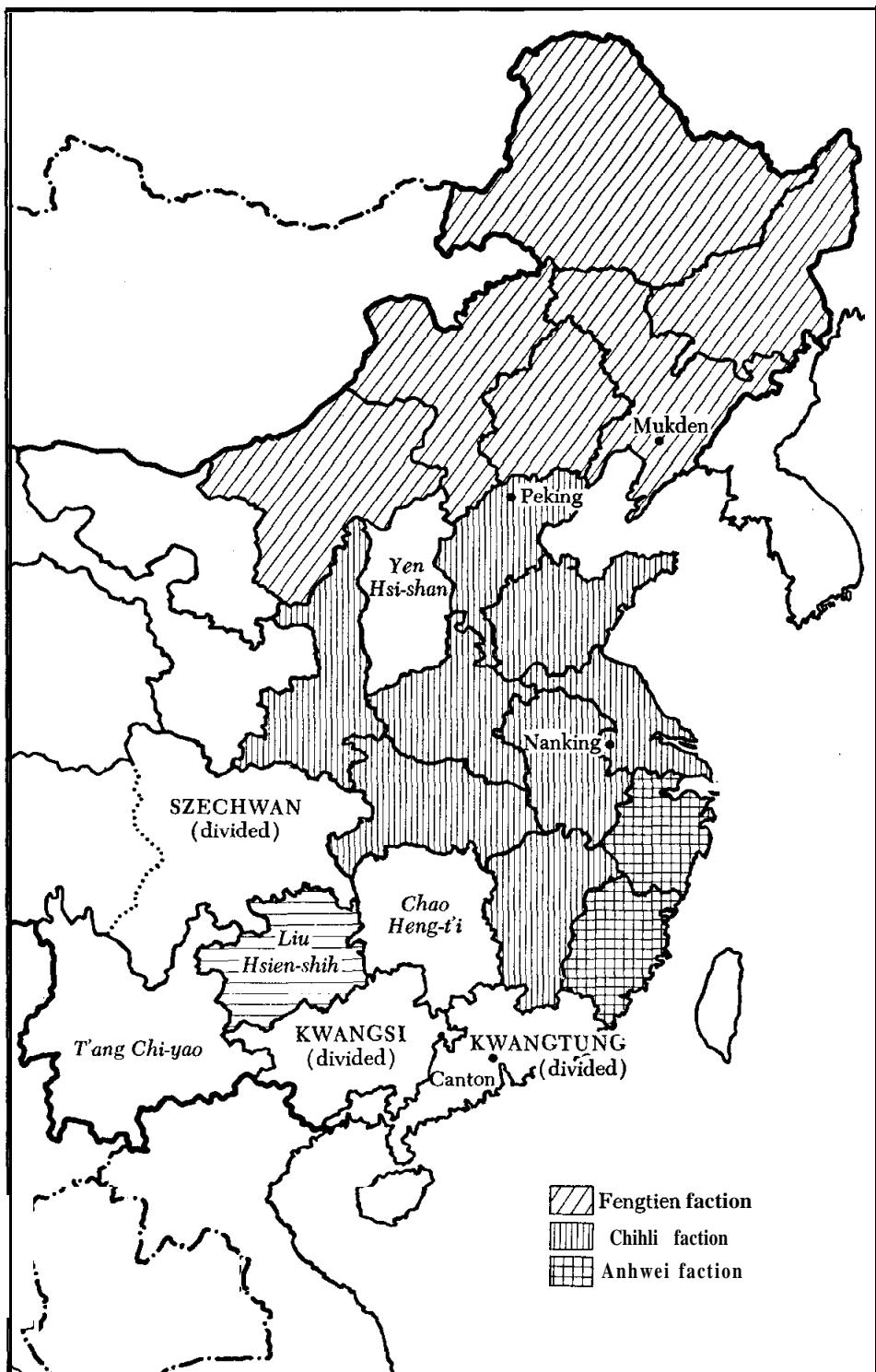
ภาพที่ 42 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ของบุนศิกกกลุ่มอันไหว

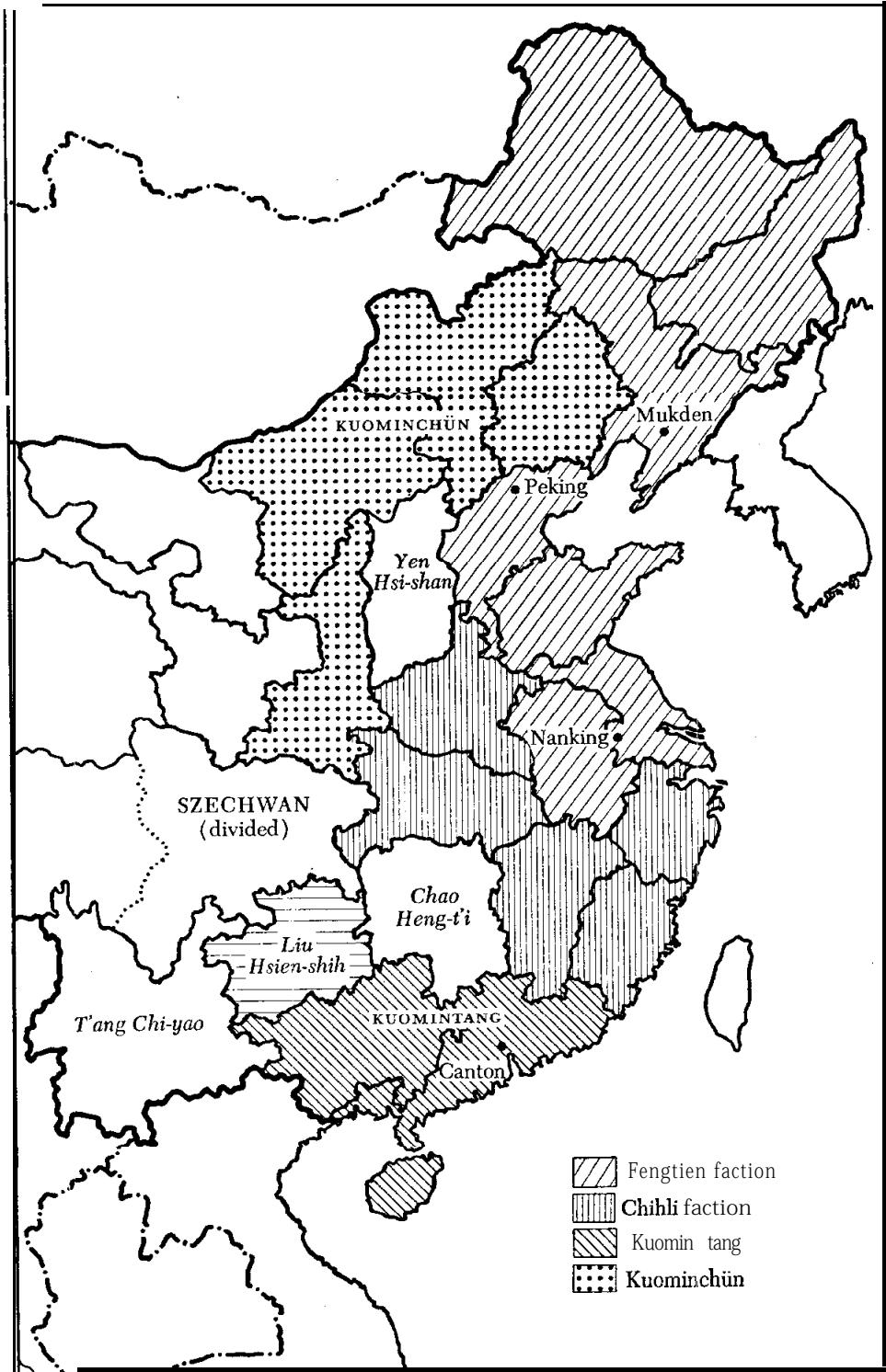
ภาพที่ 43 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ของชุมชนศึกษาลุ่มน้ำแม่น้ำเจ้า

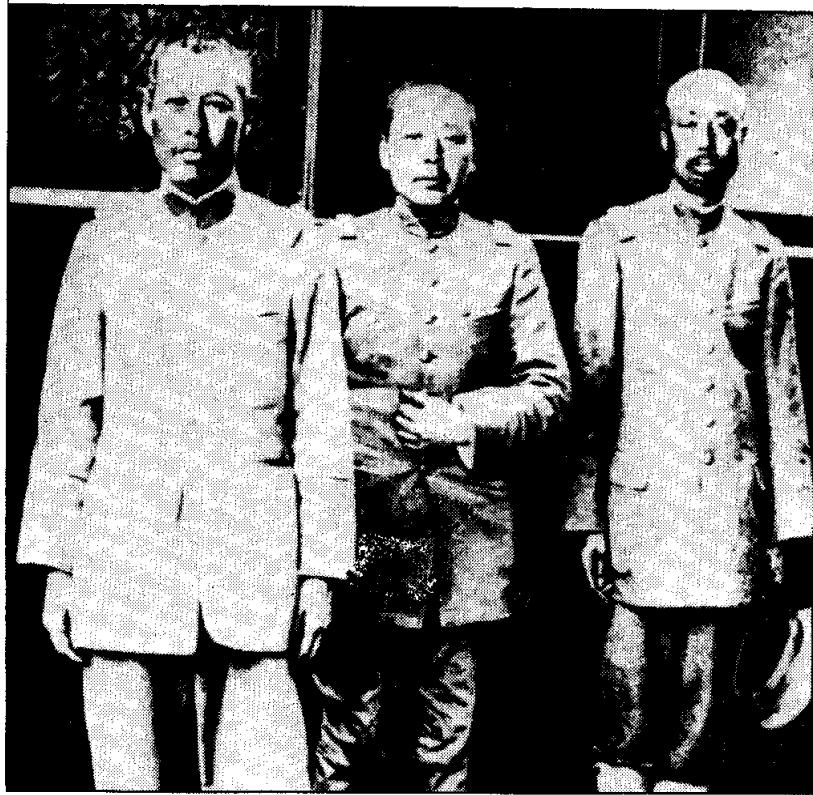
ภาพที่ 44 แผนภูมิแสดง เขตอิทธิพลของบรรดาขุนศึกในปี 1920

ภาพที่ 45 แผนภูมิแสดง เขตอิทธิพลของบรรดานุนักในปี ค.ศ. 1922

ภาพที่ 46 แผนภูมิแสดงเขตอิทธิพลของบรรดาขุนศึกในปี ค.ศ. 1924

ภาพที่ 47 ขุนศึกหุ่ว ไป-ซุ่ง กับ ขุนศึกไถ้บังศับบัญชา

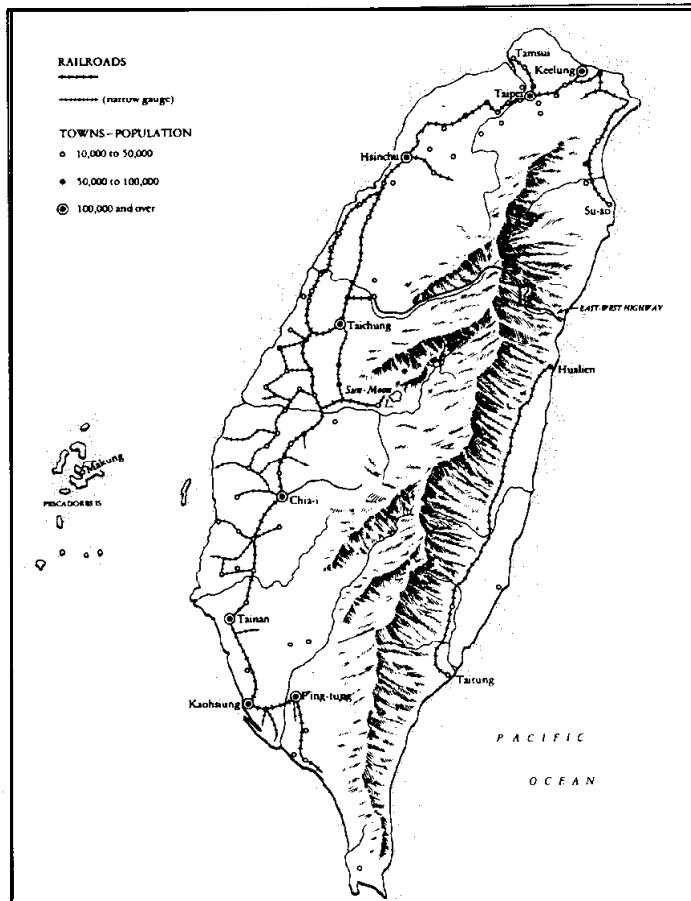
ภาพที่ 48 จาง ไซ-หลิน

ภาพที่ 49 ขุนศึกหยวน ชือ-ไช

ภาพที่ 50 ขุนศึกเพิง ยู่-เสียน เซียง ไค-เชก และขุนศึก เย็น ชี-ชาน

ภาพที่ 51 ไต้หวัน

แม้ได้บุกครองประเทศไทย ความคุณรัฐสภากล แต่พระรัชท์จะขาดให้มีอำนาจเหนือคนทั้งแผ่นดินไม่ ผู้มีอำนาจที่แท้จริงได้แก่ผู้นำทางทหารที่ไม่เคยเสื่อมใสการเมืองในระบบบรัฐสภากล ส่วนประชาชนเองก็ยังไม่เข้าใจระบบบรัฐสภากลใดพอที่จะรวมพลังกันเป็นบังคับให้กองทัพยอมรับอำนาจที่มาจากการปะทะนี้ ถึงแม้ว่าในการเลือกตั้งครั้งแรก จะมีผู้สนับเษาให้ใช้ลิทธิใช้เสียงเลือกตั้งผู้แทนของตนมากกว่าการเลือกตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1909 ก็ตาม แต่ก็ยังกล่าวได้ว่ายัง เป็นเรื่องของคนกลุ่มน้อย คนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจและบางคนยังไม่ทราบว่าตนมีสิทธิ เช่นวันนั้น

หยวนถือโอกาสสั่งกล่าวเข้าแทรกแซงพระรัชท์การเมือง¹ และในที่สุดก็สามารถ เข้าควบคุมอำนาจการบุกครองล้วนกลางไว้ได้ ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1913 สุ่งกู้กอลอบ สองหาร โดยทุกคนเชื่อว่าเป็นฝีมือของหยวน ชูนชีงกำลังดุจงานอยู่ในญี่ปุ่นเดินทางกลับจีนซึ่ง อาสาเข้าต่อสู้กับหยวน นับเป็นการปฏิวัติครั้งที่ 2 ของชุน² แต่การต่อสู้ครั้งนี้ก็ถูกกองทัพหยวน ปราบลงได้อย่างง่ายดาย ชูนเดินทางหลบหนีไปญี่ปุ่น ปล่อยให้หยวนประกาศยุบพระรัชท์และ พร้อมกับประกาศยุบรัฐสภากล ในเดือนมกราคม ปี ค.ศ. 1914 กลไกทางการเมืองที่ ชูน ยัดเข็น และสัง เจียว-เหยิน ได้สร้างไว้จนได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้นในการเลือกตั้งราย เป็นพระรัชท์ ผู้บริหารประเทศไทย แต่กลับไม่สามารถใช้ความคุณคนเช่น หยวนให้ปฏิบัติตามได้ ถ้าหากว่า เขายังไม่ต้องการ ยังไปกว่านั้น เมื่อหยวนประกาศจะตั้งตนเป็นองค์ธารพระดี³ (12 ธันวาคม ค.ศ. 1915) ชูนก็ไม่อาจศักดิ์ค้านได้ และเกือบทำให้เงินต้องถอยหลัง เข้าคล่องอีกครั้งหนึ่งถ้า หยวนไม่ถึงแก่กรรมไปเสียก่อนในปี ค.ศ. 1916 แผนการตั้งกล่าววิจิ เป็นอันล้มเลิกไป

มีสักกล่าวว่า หยวนเป็นเบ็ดเจ้า แต่ถ้าพิจารณาอย่างถ่องแท้แล้ว

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 119.

² Hsu, op.cit., pp. 565-567.

³ วัชระ ชีวะ โภเศษ, อ้างแล้ว, หน้า 123.

จะเห็นได้ว่า หยวนหาใช่เป็นเพ็ชจการของประเทศไทยนี้ ทั้งนี้ เพราะอำนาจของเขามีจำกัดอยู่แค่เพียงในรัฐบาลกลางเท่านั้น เมื่อบุรุษเหติกเช่นเขาย้ายลงอำนาจของรัฐบาลกลางก็อ่อนแอลง บรรดาขุนศึกในภูมิภาคคảngก์ย่างประกาศตนเป็นใหญ่ แห่งแรกดินแดนออกเป็นส่วนๆ ขุนศึกในประวัติศาสตร์จีนจึงได้เกิดขึ้น¹ ส่วนรัฐบาลกลางโดยประธานาธิบดี และนายกรัฐมนตรีที่บักกิง² ก็ยังดำเนินการบักครองไปเลื่อนหนึ่งว่าตนมีอำนาจจากอธิบดีไทยเท่านั้นแต่ไม่ได้ทั้งหมด ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงนั้นมีหน้าที่เพียงประการเดียวคือ ในกิจการด้านความสัมพันธ์กับต่างประเทศโดยเฉพาะทางด้านการจัดเก็บภาษีศุลกากร และด้านการชำระภาษีเงินป़ูอี้ให้แก่ชาติตะวันตก³ (ในบางปีภาษีที่ได้มีจำนวนพอติดกับหนี้ที่ต้องชำระ) โดยมีเจ้าหน้าที่จำนวนหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบส่วนทางด้านการบักครอง เท่าที่เป็นอยู่ก็เพียงแต่ให้เป็นไปตามกฎหมาย หากได้มีอำนาจจัดการอย่างไรไม่ และบางทีก็ถูกเหมือนว่าผู้บักครองเหล่านั้นแท้ที่จริงก็คือมหากราชหนึ่งของบรรดาขุนศึกที่ใช้ในการควบคุมกรุงบักกิง เท่านั้นเอง

แม้ว่าคนส่วนใหญ่จะมองว่าในสมัยขุนศึก (ค.ศ. 1916-1928) ขึ้นมา มีอำนาจว่าเป็นยุคแห่งความเสื่อมทางการเมือง แต่ถ้าพิจารณาทางด้านวัฒนธรรม ถือได้ว่าเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงมากยุคหนึ่งของจีน ถึงกับทำให้มีผู้เรียกยุคนี้ว่า เป็นยุคพื้นฟูศิลปวิทยาการของจีน⁴ นักธุรกิจได้รับเทคโนโลยีของตะวันตกเข้ามาใช้กันมากตามนั้น เวณเมืองท่าตามสันอิสัญญา เมื่อสัมภาระโลกรังที่ 1 อุบัติขึ้นทำให้ชาติตะวันตกต้องวุ่นวายกับการสู้รบ จึงเปิดโอกาสให้นักธุรกิจชาวจีนมีเวลาจัดการกับธุรกิจการค้าของตนโดยปราศจากการแทรกแซงของต่างชาติ

¹ Hsu, op.cit., pp. 572-573.

² จากปี ค.ศ. 1916-1928 มีนายกรัฐมนตรีทั้งหมด 26 คน ผู้ที่ดำรงตำแหน่งนานที่สุด 17 เดือน ดำรงตำแหน่งสั้นที่สุด 2 วัน : Hsi-Sheng Chi, op.cit., p. 2.

³ Ibid., pp. 150-167.

⁴ Hsu, op.cit., p. 582.

มีการนำความรู้ใหม่ ๆ มาเผยแพร่เพิ่มความชำนาญมากขึ้นให้แก่ชาวศึกษาโดยเฉพาะนักธุรกิจที่บั้กเก็ง และเชียงไฮ้ นอกจากนี้ในช่วงปี ค.ศ. 1920-1940 มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ยังได้ผลิตบัณฑิตความแผนการศึกษาใหม่ ซึ่งแม้ว่าบัณฑิตเหล่านั้นจะยังไม่เข้าใจ บัญญาที่แท้จริงของประเทศไทย แต่ความรู้ของเขายังได้มานั้นก็มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อความอยู่รอดของจีน

ยุคชุนศิกในสายตาของนักการเมืองก็อ้างได้ว่า เป็นยุคแห่งความแตกแยกโดยทั่ว ๆ ไป ชนชั้นสูงสูงสูงเสียฐานะการเป็นผู้นำในระดับต่าง ๆ ของคนลงมาบาก ในสัมภัยโบราณ ชนชั้นนักบุกรุกรองส่วนใหญ่จะมาจากบรรดาพวกรักการศึกษา ที่ต้องผ่านการสอบศัด เลือกเพื่อเลื่อนขั้น สู่ตำแหน่งข้าราชการ¹ ทั้งยังต้องมีความเชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์ บริษุทฯ และวรรณกรรมคลาสสิกที่ปููกผังอุดมการณ์ลำดัญ ๆ ก็อ้างปักป้องผลประโยชน์และสร้างความกินดีอยู่ดีให้แก่ประชาชน แม้ความความเป็นจริงแล้วจะไม่ต้องปฏิบัติตามนั้นก็ได้ แต่ถ้าไม่ก็เป็นที่แน่นอนว่าองค์จักรพรรดิจะต้องดำเนินการอย่างไรอย่างหนึ่งต่อบุคคลเหล่านั้น ถ้าองค์จักรพรรดิทรงเห็นว่า การไม่ปฏิบัติ เช่นนั้นเป็นคืนเหตุของการลุกขึ้นก่อการจลาจลของบรรดาชาวไร่ชาวนา แต่มาในยุคชุนศิก การก้าวขึ้นสู่การเป็นผู้นำมักจะมาจากความมีฐานะตี หรือไม่ก็มาจากความมีอาชีพ เป็นนักการทหาร²

นั่นก็อ้าง แต่ได้เริ่มต้นจากการเป็นใจร้าย มีสมรรถภาพมากเข้าจนสามารถครอบครองพื้นที่ ด้วยระบบการปกครอง รวมทั้งการจัดเก็บภาษี จากนั้นจะก้าวสูงขึ้นไปอีก ด้วยการเจรจาข้อตกลงกับกองกำลังหลักที่ปกครองพื้นที่ส่วนใหญ่เบ่งบันผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน เมื่อเป็นที่ตกลงก็จะเปลี่ยนฐานะจากโจรมาเป็นผู้ดี และในที่สุดถ้าหากมีความสามารถมากขึ้น หรือใช้คดีก่ออาชญากรรมพื้นที่ใหญ่ขึ้นมา เป็นมณฑลกล้าย เป็นชนชั้นชุนศิกในที่สุด

¹ เชียน ชีระวิทย์, วิวัฒนาการปกครองของจีน (กรุงเทพมหานคร, 2517)

หน้า 62-68.

² Chi, op.cit., p. 15-18.

เมื่อรัฐบาลกลางไม่มีอำนาจ หรือความต้องใจที่จะรักษาความปลอดภัยทั้งในด้านชีวิต และทรัพย์สินให้พ้นจากการคุกคามของมัญญาชนท้องถิ่น ผู้ที่ต้องทนทุกข์ลำบากมากที่สุดคงจะได้แก่คนยากจน ไม่ว่าจะเป็นกรรมกรในโรงงานทอผ้าขนาดใหญ่ของเมืองเชียงไฮ้ หรือชาวนาที่ไร่นา ซึ่งถูกเอารัดเอาเบรียบ ขาดรายจ้างจากนายทุนเจ้าของที่ดิน เจ้าหน้าที่เก็บภาษี พทาร ประจำการ และพวกกลุ่มโจรสลัด

ความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยตามชนบทของจีนจึงไม่มีไว้เห็นมาโดยตลอด นับจากการปฏิรูปปี ค.ศ. 1911 เป็นต้นมา การสู้รบกันเพื่อย่างชิงความเป็นใหญ่ที่เริ่มต้น จำกปี ค.ศ. 1911 นั้น แม้จะไม่ใช่การสู้รบที่ดูเดือดตามมาตรฐานของโลก เพราะส่วนใหญ่ มักเป็นเรื่องของการติดลินบน และการใช้เลห์ เพทุบายมากกว่าการส่งกำลังเข้าต่อสู้กันจริง ๆ การสู้รบในช่วงนี้จึงเหมือนกับเป็นการแสดงละครมากกว่าจะเป็นเรื่องจริง เหตุการณ์ที่น่า ขับขันเรื่องหนึ่งนอกเหนือจากการก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งชุมศึกของบรรดาจอมโจรแล้วก็คือ ในปี ค.ศ. 1911 เมื่อ หลี หยวน-สุง ยกมังคบให้นำกองกำลังปฏิรูปที่เมืองหุเวียนต่อสู้กับรัฐบาล หรือไม่มีแม้แต่การกล่าวถึงการสู้รบสี่วิเศษของผู้คน อย่างไรก็ตี มีชาวจีนจำนวนไม่น้อยที่ ต้องสูญเสียชีวิตนับเป็นจำนวนแสนหรือบางทีถึงล้าน ส่วนใหญ่สาเหตุเกิดจากการล้างแค้นต่อ ชาวยา-men-zu โดยกบฏชาวจีน หรือไม่ก็กองกำลังของราชวงศ์曼ู หรือต่อมานับเป็นกองกำลังของ รัฐบาลสาธารณรัฐจีน รวมทั้งของบรรดาชุมศึกที่ออกกวลด้ำล้างกองกำลังของฝ่ายกบฎ หรือผู้ที่ ถูกลงสัญญา เป็นฝ่ายกบฎ พทารสังหารผู้ที่เป็นโจรหรือไม่ก็มัญญาลงสัญญา เป็นโจร โจรฆ่าศศุ ของตน หรือไม่ก็ชุมศึกฆ่าชุมศึกด้วยกัน อัตราการตายเพิ่มขึ้น เมื่อความขัดแย้งมากขึ้น¹ และ เมื่อมีการนำอาวุธที่มีประสิทธิภาพเข้ามาใช้²

เหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอีกอย่างหนึ่งอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาในสมัยที่ราชวงศ์ แมนูปกรองประเทศก็คือการสู้รบกัน เอองของบรรดาต่างชาติ ในสมัยชุมศึกอิทธิพลต่างชาติ

¹ Ibid., pp. 137-141.

² Ibid., p. 141.

ได้ขยายตัวกว้างขวางขึ้น และต่างก็มีกองกำลังประจำการไว้เพื่อป้องกันผลประโยชน์ของตน ผู้บุญชั้นว่า เป็นชาติที่มีความก้าวหน้าสูง เริ่มด้วยการประกาศสหภาพกับเยอรมนีทันทีที่สหภาพโลกครั้งที่ 1 เริ่มต้น ใช้กำลังยึดมณฑลชานตุ้งจากเยอรมนี จากนั้นถือโอกาสในช่วงที่ชาติตะวันตกกำลังสร้างสวนอยู่กับสหภาพ อ้างอิงอิพิลเทนอประเทคจีนทั้งหมดไว้แต่เพียงผู้เดียว ใน "ข้อเรียกร้อง 21 ข้อ"¹ ที่ญี่ปุ่นยื่นให้แก่ที่ยวนในเดือนมกราคม ปี ค.ศ. 1915 ไม่เพียงแค่ขอให้ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่รับผลประโยชน์มากที่สุด ยังเรียกร้องให้เจนจังที่ปรึกษาชาวญี่ปุ่นมาช่วยในกิจการต่าง ๆ รวมทั้งกิจการตำรวจน ในส่วนญี่ปุ่นเองแล้วไม่คิดว่าข้อเรียกร้องนี้เป็นการขอมากเกินไป เพราะเป็นวิธีการที่ญี่ปุ่นเรียนรู้มาจากการติดที่ชาติตามหานาจมกจะปฏิบัติอย่างเดียว กันกับที่ญี่ปุ่นปฏิบัติโดยเฉพาะกับประเทศไทยด้วยพัฒนาหรือด้อยกว่าตน² อย่างไรก็ต้องนโยบายของญี่ปุ่นนั้นในสายตาของชาวจีนแล้วถือได้ว่าเป็นการคุกคามอำนาจของจีบไปของตน ที่ยวนแม้จะไม่เห็นด้วยแต่ก็ต้องฝืนใจลงนาม เพราะเกรงอำนาจของญี่ปุ่น โดยยินยอมในข้อเรียกร้องทั้งหมดยกเว้นแต่การแต่งตั้งที่ปรึกษาชาวญี่ปุ่นในกิจการตำรวจน ต่อมาญูกะเพิกเพรະ สหรัฐอเมริกาประท้วง³ การขัดแย้งกับญี่ปุ่นแสดงออกอย่างชัดเจนในการเจรจาสนธิภาพที่กรุงแวร์ชายน์ จีนซึ่งมีส่วนร่วมในสหภาพโลกโดยบรรดาสหภาพสหภาพ 14 ข้อของประธานาริบดีวิลลสัน ที่ประชุมในเดือนมกราคม ค.ศ. 1918⁴ จีนคงจะได้รับเอกสารชี้รวมทั้งความเคารพในดินแดนจากต่างชาติ หรืออย่างน้อยจีนคงจะได้มณฑลชานตุ้ง เขตอิพิลของเยอรมนีกลับคืนมา แต่การฟื้นฟู เป็นครั้งกันข้าม ในที่ประชุมแห่งนั้นนอกจากจะไม่มีการกล่าวถึงปัญหามณฑลชานตุ้ง (นัยหนึ่งก็คือให้เป็นดินแดนอิพิลของญี่ปุ่นต่อไป) ข้อเรียกร้องต่าง ๆ ก็มิได้บรรจุเข้าเป็นหัวข้อในการประชุมเลย

¹ รายละเอียดดู เพลย์ศรี กาญจน์โนมัย, ประวัติศาสตร์ที่ว่าไปของญี่ปุ่นสมัยใหม่,

(กม., 2527) หน้า 213.

² เพลย์ศรี กาญจน์โนมัย, อ้างแล้ว, หน้า 136.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 214.

⁴ Clubb, op.cit., p. 82.

ขบวนการ 4 พฤษภาคม

การต่อต้านตะวันตกที่ เกิดขึ้นในจีนในศตวรรษที่ 19 ส่วนใหญ่แล้วมักแสดงออกโดย สันติวิธี และต้องการให้ต่างชาติจากไปอย่างสมัครใจ มาในสมัยหลังสังคมรุ่งเรืองโถกครั้งที่ 1 ลักษณะดังกล่าวนั้นหมายสืบไป ด้วยวัฒนธรรมของตะวันตกที่แพร่หลายเข้ามา ส่งผลให้เกิด ขบวนการชาตินิยมตามแนวทางสมัยใหม่และเป็นตะวันตกมากขึ้น เริ่มต้นจากการรวมตัวของ บรรดาศักดิ์ศึกษาและเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยปักกิ่ง ในเดือนพฤษภาคม ปี ค.ศ. 1919 เพื่อ ประท้วงผลของการประชุมสันติภาพที่พระราชวังแวร์ชายน์¹ และรวมทั้งประมาณข้าราชการ จีนที่ยอมรับข้อตกลงดังกล่าว ขบวนการนี้ต่อมารู้จักกันว่า "ขบวนการ 4 พฤษภาคม" โดย ตั้งชื่อเอามาตามวันทำการประท้วงนี้เกิดขึ้น ซึ่งนอกเหนือจากการเดินขบวนต่อต้านทางด้านการ เมืองแล้ว ยังหมายความรวมทั้งบทความทางวิชาการและการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์ ที่เป็นผลมาจากการนำเทคโนโลยีของตะวันตกเข้ามาใช้ด้วย²

ความคิดทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยที่เป็นที่แพร่หลายในเหล่าปัญญาชนจีน นั้น เกิดมาจากการประทับใจอีกทั้งต้องการจะ เลียนแบบการเมืองของมหาอำนาจที่ล่วงใหญ่ แล้วมีรากฐานมาจาก การเลือกตั้งทั้งนั้น แนวความคิดที่ว่าด้วยความเสมอภาคของคนในสังคม ชาวตะวันตก ได้ถูกนำเข้ามาใช้กันอย่างจริงจังมากกว่าที่จะ เป็นเพียงหัวข้อในการสนทนากันเท่านั้น ฐานะของสตรีก็ดีขึ้น ถึงแม้จะเป็นล่วงน้อย แต่ก็มีสตรีจีนหลายคนที่เริ่มมีการศึกษา ธรรมเนียมการมัดเท้าก็เริ่มเสื่อมลง ปัญญาชนล่วงใหญ่ เริ่มผลิตผลงานที่ใช้ภาษาพื้น ฯ ที่ สามัญชนเข้าใจได้ การส่งเสริมให้การอ่านขยายวงกว้างขึ้น เพียงไม่กี่ปีให้หลัง ภาษา แผนدارิน ภาษา普通话 ของชาวจีนภาคเหนือที่นิยมมากกันเป็นล่วงใหญ่ อีกทั้ง เป็นภาษาที่ก่อนหน้าง จะง่ายสำหรับผู้ที่พูดภาษาหรือสำเนียงอื่นจะเรียนรู้ ก็ได้เข้ามาแทนที่ภาษาที่ใช้มากันระหว่าง พวกนักการศึกษาด้วยกัน การเปลี่ยนโฉมหน้า เช่นนี้ทำให้การให้การศึกษาแก่คนกลุ่มใหญ่เป็นไป

¹ เชียน ชีระวิทย์, อ้างแล้ว, หน้า 127-128.

² Hsu, op. cit., pp. 582-591.

ได้ง่ายกว่าแต่ก่อน อันเป็นผลต่อความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ และช่วยสร้างสังคมที่มีความเสมอภาคขึ้นได้ง่ายกว่า สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในช่วงเวลาเพียงไม่ถึง 15 ปี เมื่อเปรียบเทียบกับรัฐบาล曼ู ต้องใช้เวลาหลายสิบปีกับการยกร่างกฎหมายที่มีการศึกษาซึ่งขึ้นได้เพียง 5%

การจะให้บรรลุถึง เป้าหมายสุดท้ายอันได้แก่ การสร้างความเสมอภาคให้แก่สังคมตามที่กลุ่มนักกฎหมายจินต้องการ คงจะไม่ได้มาง่าย ๆ แต่เพียงสร้างกฎหมายใหม่ให้แก่สังคมเท่านั้น หากแต่ยังจะต้องอาศัยความร่วมมือจากมวลชนทั้งหลายด้วย พิจารณาจากประวัติศาสตร์อันยาวนาน ชนชั้นมัคคุราชน เป็นเพียงกลุ่มชนเล็ก ๆ ที่เชื่อมั่นในความเป็นเลิศของตน ทำการปกครองคนส่วนใหญ่ที่เป็นชาวไร่ชาวนาที่ไร้การศึกษา คนยากจนจนเหล่านี้แม้แต่ในปี ค.ศ. 1919 เอง อาจกล่าวได้ว่ายังไม่เคยเห็นหรือสัมผัสกับแสงสีของความเป็นสมัยใหม่ ฐานะก็ยากจน เกินกว่าที่จะบรรลุนาได้ สิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและความพิษภัยที่จะเปลี่ยนประเทศไทยเป็นประเทศคุณภาพสากลได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง เศรษฐกิจของประเทศไทยไม่อาจดีขึ้นมาได้โดยอาศัยผู้นำที่มีความสามารถหรือผู้เชี่ยวชาญเพียง 2-3 คน ชาติยังต้องการผู้ร่วมงานที่มีประสบการณ์หรืออย่างน้อยต้องได้รับความร่วมมือจากคนทั้งประเทศ ฝ่ายพวกรัฐบาลรุ่นใหม่ที่ต้องการจะนำประเทศไทยของเข้าสู่สุคติธรรมที่ 20 ที่รุ่งโรจน์ สุ่ยคที่เรียกว่า “การปฏิวัติของนักชาตินิยม” ก็คงจะไม่มีประสบความสำเร็จอีก เช่นกันถ้าจะตัดมวลชนออกจากขบวนการ เมื่อตอนดึงที่บรรพนธุ์ได้เคยพิจพลดามาแล้วในอดีต อย่างไรก็ต้องมีบัญชีความที่เกี่ยวกับความเสมอภาคของคน ๆ หนึ่งจักต้องมีข้อมูลแค่ใดก็ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ แต่ที่แน่นอนในขณะนั้นก็คือ สังคมจึงต้องการความเสมอภาคมากกว่าที่เป็นอยู่อย่างแน่นอน